

Dubrovačka Republika u novom vijeku

Mijatović, Pavo

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:454097>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

**Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest**

**PAVO MIJATOVIĆ
Dubrovačka Republika u novom vijeku
Diplomski rad**

Pula, kolovoz 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest

PAVO MIJATOVIĆ
Dubrovačka Republika u novom vijeku
Diplomski rad

JMBAG: 0140008818, redoviti student
Studijski smjer: diplomski studij povijesti
Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, kolovoz 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Pavo Mijatović, kandidat za magistra povijesti, izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli 19. kolovoza 2019.

IZJAVA
o korištenju autorskoga djela

Ja, Pavo Mijatović, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj diplomski rad pod nazivom „Dubrovačka Republika u novom vijeku“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli 19. kolovoza 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. NASTANAK DUBROVNIKA (RAGUSE) I PRVA STOLJEĆA NJEGOVA POSTOJANJA	3
2.1. DUBROVNIK I BIZANTSKA ZAŠTITA (9.-13. STOLJEĆE)	4
2.2. RAZDOBLJE MLETAČKE VLASTI (1205. – 1358.).....	6
2.3. VIŠEGRADSKI UGOVOR	11
2.5. DUBROVAČKA REPUBLIKA U KASNOME SREDNJEM VIJEKU	17
2.5.1. KONAVOSKI RAT 1430.-1433.....	17
2.5.2 RAZDOBLJE OD 1433. DO 1492.	19
3. DUBROVAČKA REPUBLIKA U NOVOM VIJEKU	22
3.1. STANOVNIŠTVO DUBROVNIKA	23
3.2. POLITIČKA VLAST DUBROVNIKA	25
3.3. RAZDOBLJE IZMEĐU 1526. I 1667.	27
3.3.1. RAT SVETE LIGE (1538.-1540.).....	29
3.3.2. CIPARSKI RAT (DRUGI RAT SVETE LIGE) 1570.-1573.	31
3.3.3. SPLIT KAO TRGOVAČKI SUPARNIK REPUBLIKE.....	33
3.3.4. LASTOVSKA BUNA 1602.	34
3.3.5. RAZDOBLJE DO KANDIJSKOG RATA.....	36
3.3.6. REPUBLIKA ZA VRIJEME KANDIJSKOG RATA (1645.-1669.).....	38
3.3.7. VELIKI POTRES 1667.	40
3.4. GODINE ZALAZA (1669.-1792.).....	42
3.4.1. SUKOB S TURCIMA 1677.-1682.	43
3.4.2. DUBROVNIK U DOBA VELIKOGA TURSKEG RATA 1683.-1699.....	45
3.4.4. SUKOB S RUSIJOM 1769.-1775.	50
3.4.5. DUBROVAČKA REPUBLIKA 1776.-1800.....	52
3.5. POSLJEDNJE GODINE I PAD DUBROVAČKE REPUBLIKE	55
4. VANJSKA POLITIKA REPUBLIKE U NOVOM VIJEKU	59
4.1. ODNOSI S MLETAČKOM REPUBLIKOM	61
4.2. ODNOSI S OSMANSKIM CARSTVOM	62
4.3. ODNOSI S HABSBURŠKOM MONARHIJOM	63
4.4. ODNOSI SA ŠPANJOLSKOM	64
4.5. ODNOSI SA SVETOM STOLICOM	65

4.6. ODNOSI S FRANCUSKOM	66
5. DUBROVAČKA DIPLOMACIJA	67
6. ZAKLJUČAK	69
7. POPIS LITERATURE	71
8. ABSTRACT	74

1. UVOD

Dubrovačka Republika bila je država smještena na istočnojadranskoj obali s sjedištem u Dubrovniku. Njezina prva stoljeća postojanja su vezana uz Bizantsko Carstvo i njegovu vlast i zaštitu. Ta vlast traje do početka trinaestog stoljeća (1205.), uz povremene prekide u vrijeme križarskih ratova. Tada Dubrovnik dolazi pod mletačku vlast koja traje sve do 1358., kada je potpisan Zadarski mir između Mletačke Republike i ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika I. S Ludovikom je Dubrovnik u srpnju iste godine sklopio ugovor u Višegradu. Tim ugovorom Dubrovnik je ušao u ugarsko-hrvatsku državu, no on mu je za razliku od ostalih dalmatinskih gradova jamčio neovisnost, neutralnost u slučaju ratnih sukoba te slobodu trgovine. Dubrovnik je tako postao samostalna država koja ima svoj državni teritorij, zastavu, grb, zakone, organizaciju državne vlasti te vlastito stanovništvo. Također, Dubrovnik je u odnosu prema drugim zemljama samostalan te posjeduje vanjskopolitički suverenitet koji se ogledava u odnosu prema drugim državama, samostalnosti sklapanja međunarodnih ugovora, održavanja diplomatskih i konzularnih odnosa te još puno toga. Razdoblje u kojem je Dubrovnik pod vrhovnom zaštitom ugarsko-hrvatskih kraljeva trajalo je do 1526. i bitke na Mohačkom polju. Upravo je taj period u povijesti Dubrovačke Republike označen kao vrhunac gospodarskog i kulturnog života Dubrovnika.

Teritorijalni položaj Republike bio je svojevrсна granica između Zapada i Istoka te je stoga imala poseban značaj u političkim odnosima tadašnje Europe. Upravo su ovu značajku Dubrovčani znali koristiti u obrani svoje neovisnosti i suverenosti.

Petnaesto stoljeće je vrijeme kad se Osmansko Carstvo ubrzano širi na teritorij Europe. U takvoj situaciji diplomatske vještine i sredstva odigrali su ključnu ulogu u obrani neovisnosti Republike. Iako teritorijalno mala država s malim brojem stanovnika, uspjela se na međunarodnoj političkoj sceni održati više od četiri i pol stoljeća. Stalna potreba za održavanjem dobrih odnosa s teritorijalnim susjedima i ostalim europskim silama imala je za cilj samo jedno: zaštititi svoje gospodarske i političke interese.

Od 1526. Dubrovačka Republika je u sastavu Habsburške Monarhije. Osim bojazni od Osmanlija, tijekom gotovo cijelog razdoblja svojega postojanja Dubrovniku

je stalna opasnost Mletačka Republika koja se smatra gospodarom Jadranskog mora.

Šesnaesto stoljeće je razdoblje u povijesti Dubrovnika kad se nekoliko puta vode ratovi između Osmanskog Carstva i zapadnih sila. Republika je u takvoj situaciji, zahvaljujući svojim diplomatskim aktivnostima, uspjela opstati unatoč pretenzijama jačih zemalja; prvenstveno Mletačke Republike, za ukidanje njezine suverenosti i nezavisnosti.

Osim pretenzija na njezin teritorij od strane jačih zemalja, Dubrovačka Republika se borila i s prirodnim katastrofama. Jedna takva dogodila se 1667. kad je razoran potres razrušio veliki dio grada. Unatoč tome što je došla u pitanje sama opstojnost Republike, Dubrovnik se uspio oporaviti ponovno izgrađivši razrušeni dio grada, razgranavši svoje trgovačke veze i još više ojačavši svoje diplomatske i konzularne službe.

Osamnaesto stoljeće je vrijeme kad se Republika lagano oslobađa konstantnog pritiska Mletačke Republike. No, tad na scenu stupa Francuska koja također ne gaji simpatije prema Dubrovniku. Španjolska, koja je bila saveznik Republike sve više slabi i gubi interes za Dubrovnik, dok Francuska, koja je saveznik Osmanskog Carstva, na sve načine pokušava naškoditi Dubrovniku i podvrgnuti ga svojem teritoriju. Na kraju, upravo se to i dogodilo. Car Napoleon je 31. siječnja 1808. ukinuo Dubrovačku Republiku i pripojio je ostalim područjima pod nazivom Ilirske pokrajine.

Slika 1: Grb Dubrovačke Republike¹

¹ Berković, Svjetlan, *Diplomacija Dubrovačke republike. Diplomacija i povijest*, Urban – Media d.o.o., Zagreb – Dubrovnik, 2009., str. 63.

2. NASTANAK DUBROVNIKA (RAGUSE) I PRVA STOLJEĆA NJEGOVA POSTOJANJA

Nastanak Dubrovnika pada u daleku prošlost, kao što je slučaj s mnogim sredozemnim gradovima. Vrlo je malo izvora i sigurnih podataka, osim narodne predaje i legendi koje govore o njegovu osnutku.² Kad su u pitanju predaja i legende o nastanku grada, najutemeljenija je ona koja povezuje nastanak Dubrovnika s propašću starogrčkoga grada Epidaura na prostoru današnjeg grada Cavtata, pod najezdom Avara i njima podložnih Slavena.³

Počeci Dubrovnika vežu se za maleni otok sjeverno od Epidaura. Između otoka i kopna bio je vrlo plitki morski kanal, a stanovništvo je bilo romansko. U sedmom ili osmom stoljeću ravenki zemljopisac spominje Dubrovnik sljedećim riječima: *Ragusium, id Epidaurum*; čime on naglašava kako je Dubrovnik nasljednik propalog Epidaura.⁴

Tijekom jedanaestoga i dvanaestoga stoljeća u dubrovačkim kronikama i analima sačuvane su dvije verzije o nastanku grada. Prvu je zabilježio bizantski car Konstantin VII. Porfirogenet u svojem djelu *De administrando imperio* (O upravljanju carstvom). Prema njegovim riječima, Dubrovnik su osnovali bizantski podanici koji su se spašavali bijegom pred najezdom Avara. Time je car želio naglasiti pozitivnu ulogu Bizanta u povijesti južnih Slavena. Druga verzija je ona koja govori o slavenskom kralju Belu – Pavlimiru koji je vraćajući se brodovima iz Italije pristao na prostoru dubrovačkoga zaleđa i osnovao grad Dubrovnik.⁵

Treba također spomenuti i predaju o postanku Dubrovnika koju je zabilježio splitski arhiđakon Toma u svojem djelu *Historia Salonitana*. Arhiđakon Toma piše o povijesti splitske crkve od rimskih vremena pa sve do njegova doba. Govori kako je Dubrovnik nastao nakon razaranja Epidaura miješanjem došljaka sa stanovnicima razrušenog grada.⁶

² Mimica, Bože, *Dalmacija od antike do 1918. godine*, Naklada Vitagraf, Rijeka, 2003., str. 563.

³ Travirka, Antun, *Dubrovnik- povijest, kultura, umjetnička baština*, Forum, Zadar, 1998., str. 10.

⁴ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808. Prvi dio – od osnutka do 1526.*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1980., str. 17.

⁵ Mimica, str. 563.

⁶ Isto, str. 564.

2.1. DUBROVNIK I BIZANTSKA ZAŠTITA (9.-13. STOLJEĆE)

Prva stoljeća Dubrovnika usko su povezana s Bizantskim Carstvom. Naime, u devetom stoljeću u Jadransko more počinju provaljivati Arapi ili Saraceni. Zbog toga je Dubrovniku bila potrebna zaštita Bizanta. Godine 866. bijaše jedna od jačih arapskih provala na Jadran. Tada je Dubrovnik opsjedan punih petnaest mjeseci te su Dubrovčani bili primorani potražiti pomoć Bizanta. Carstvo je odgovorilo na način da su poslali svoju flotu na Jadran. Slanje flote se pokazalo vrlo uspješnim te su Arapi uskoro napustili prostor Jadranskog mora, a Bizant je ponovno uspostavio vlast nad Dalmacijom, time i nad Dubrovnikom, koja je na neko vrijeme bila prekinuta.⁷

Tijekom tih prvih stoljeća svojega postojanja Dubrovnik je morao Bizantu plaćati danak. No, osim Bizantu Dubrovčani su plaćali danak i svojim susjedima u zaleđu (Zahumlje, Travunija) u zamjenu za mir. Tako je Dubrovnik već od toga vremena uveo novčanu naknadu kao sredstvo mirnog rješavanja teritorijalnih pitanja sa svojim susjedima.⁸ Drugi prekid bizantske vlasti nad Dubrovnikom zbio se u vrijeme hrvatskog kralja Tomislava. To se može zaključiti proučavanjem splitskih crkvenih sabora od 925. do 928. Glavni problemi koji su se trebali riješiti na ovim saborima ticali su se pitanja crkvene jurisdikcije na području Hrvatske i Dalmacije. Kad se govori o Dalmaciji, onda se pritom misli na dvije Dalmacije: zapadnu a gradovima Krkom, Rabom, Osorom, Zadrom, Trogirom i Splitom, te istočnu s Dubrovnikom i Kotorom.⁹ Glavna odluka sabora bila je da će biti ustanovljena metropolitanska vlast splitskog nadbiskupa nad cijelom hrvatskom državom, uključujući i Dubrovnik i Kotor koji su u to doba bili pod Tomislavovom vlašću. Krajem desetog stoljeća, za vrijeme pontifikata pape Grgura V., dubrovačka biskupija je uzdignuta na stupanj nadbiskupije i metropolitanskog sjedišta, čime je Dubrovnik postao crkveno neovisan od Splita.¹⁰ Sredinom jedanaestoga stoljeća Dubrovačka nadbiskupija je ukinuta, da bi je potom papa Kalist II. 1120. ponovno obnovio i uspostavio.¹¹

Sredinom desetoga stoljeća vlast nad Dalmacijom, a samim time i nad Dubrovnikom, nije više hrvatska već bizantska. Kad se ta promjena točno dogodila

⁷ Foretić, *Prvi dio*, str. 19.

⁸ Mimica, str. 566.

⁹ Foretić, *Prvi dio*, str. 22.

¹⁰ Berković, str. 37.

¹¹ Isto, str. 37.-40.

ne može se točno reći, no najvjerojatnije se zbila u vrijeme nemira u hrvatskoj državi za vladavine kralja Miroslava (948.).¹² Druga polovina desetog stoljeća je razdoblje kad jača makedonska država i kad počinju njezini napadi, od kojih nisu izuzeti ni Dubrovnik kao ni ostatak Dalmacije. Unatoč ratnim napetostima i sukobima makedonski vladar nije uspio osvojiti ni Hrvatsku ni Dalmaciju. No, uspio je prouzročiti velike štete svojim provalama pa je tako zapalio neke gradove na istočnojadranskoj obali, među kojima su bili i Dubrovnik i Kotor.¹³

Na prijelazu iz desetog u jedanaesto stoljeće mletački dužd Pietro Orseolo II. krenuo je u pohod protiv hrvatske države. Hrvatski kralj i neretljanski knez pristali su na mir, no neke gradove kao što su Korčula i Lastovo Mlečani su bili primorani zauzeti silom. Dubrovnik je tom prilikom poslao svoju delegaciju na čelu s dubrovačkim nadbiskupom te su položili zakletvu vjernosti. Tako tisućita godina označava prekid bizantske vlasti, a Dubrovnik tada po prvi put dolazi pod mletačku vlast.¹⁴

Razdoblje od početka jedanaestog pa sve do početka trinaestog stoljeća je razdoblje u kojem Dubrovnik nije konstantno pod mletačkom vlašću. Tijekom tog vremena konstantno se mijenja priznavanje vrhovništva od strane Dubrovnika. Mletačka vlast je 1023. uzdrmana i tada se u Dubrovniku spominje bizantska vlast koja traje sve do druge polovine jedanaestog stoljeća, točnije 1066. kad je najvjerojatnije Dubrovnik pod vlašću hrvatskog kralja Petra Krešimira i to do 1074.-1075. No, tada nastupaju Normani u službi Bizanta i nakratko preuzimaju vlast nad Dalmacijom (1185. – 1192.). Početkom trinaestoga stoljeća, točnije 1205., nad Dubrovnikom prestaje bizantska vlast. Tada, u vrijeme križarskih ratova, grad ponovno pada pod vlast Venecije.¹⁵

Za ovo razdoblje treba napomenuti kako je Dubrovnik sklopio nekoliko ugovora s drugim gradovima koji su utjecali na razvoj njegove trgovine i trgovačkih veza. Tako je 1148. sklopljen ugovor s gradom Molfettom iz Apulije. Tim ugovorom su se građani obaju gradova oslobodili plaćanja određenih pristojbi koje su bile namijenjene strancima. Dvadesetak godina kasnije (1169.) sklopljen je ugovor s Pisom koji je jamčio Dubrovčanima oslobođanje od trgovačkih pristojbi, kao i obvezu Pizanaca da štite dubrovačku robu. Osim ovih ugovora, još su između ostalih

¹² Vidi Foretić, *Prvi dio*, str. 22.-24.

¹³ Isto, str. 25.

¹⁴ Na istome mjestu.

¹⁵ Berković, str. 17.

sklopljeni i s gradovima Anconom i Ravennom (1169. i 1188.). Plovidba istočnojadranskom obalom nije bila sigurna i zbog omiških gusara koji su pljačkali trgovačke brodove. No, dubrovčani su im plaćali tribut u zamjenu za sigurnu plovidbu. Krajem dvanaestog stoljeća (1189.) dubrovački trgovci su dobili dopuštenje za slobodnu trgovinu u Bosni. Tada je Bosnom vladao ban Kulin koji je dopustio dubrovačkim trgovcima da trguju po Bosni, a da pritom ne plaćaju nikakve pristojbe. Obje strane su se također obvezale na vječno prijateljstvo.¹⁶

2.2. RAZDOBLJE MLETAČKE VLASTI (1205. – 1358.)

Razdoblje između 1205. i 1358. je razdoblje mletačke vlasti u Dubrovniku. Ovo razdoblje u historiografiji se različito ocjenjuje. S jedne strane se držalo da je Dubrovnik kopija Venecije te da Dubrovčani oponašaju Veneciju, dok se s druge strane smatralo da je taj utjecaj bio beznačajan.¹⁷

Venecija se u trinaestom stoljeću smatrala najvećom i najbogatijom sredozemnom pomorskom i trgovačkom silom. Ona je tako iskoristila Četvrti križarski rat te zagospodarila svim važnijim primorskim gradovima od Trsta do Dubrovnika (1204. – 1205.). Mletačko osvajanje Dubrovnika bitno je smanjilo njegovu autonomiju.¹⁸ Uspostavivši vlast u Dubrovniku, Mlečani su odmah naložili Dubrovniku da mora plaćati određene količine novca, tzv. regalijske, a nešto kasnije i pristojbe mletačkoj državi. Također, ono što je jako bitno jest da su Mlečani postavljali kneza kao svojeg predstavnika i izvršitelja vlasti.¹⁹ Svaki knez je obnašao vlast dubrovačkog kneza po dvije godine, osim kneza Dandola koji je bio na vlasti preko dvadeset i pet godina. Takva situacija u Dubrovniku za Dubrovčane je bila vrlo negativna. Stoga su se stanovnici grada često znali pobuniti i iskazivati svoje nezadovoljstvo takvom situacijom. Jedno takvo nezadovoljstvo izbio je tridesetih godina trinaestog stoljeća kad su Dubrovčani ušli u spor s Mlečanima. Tada su Mleci tražili od Dubrovčana taoce i još neke usluge, na što su se ovi potonji oglašili. Ipak, uz mletačke prijetnje spor je izgladen na način da su Dubrovčani ipak ispunili

¹⁶ Harris, Robin, *Povijest Dubrovnika*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 34.-35.

¹⁷ Šišak, Marinko, "Dubrovački republikanizam i njegovi ideolozi", *Politička misao*, vol. 46, br. 4, 2009., str. 183.-202.

¹⁸ Mimica, str. 567.

¹⁹ Foretić, *Prvi dio*, str. 59.

mletačke zahtjeve.²⁰ No, to nije bilo sve što je moglo zadesiti Dubrovčane. Godine 1232. Venecija je nametnula Dubrovčanima uvjete koji su jasno prikazali odnose između dvaju gradova. Te odredbe su:

1. Dubrovčani će birati nadbiskupa iz redova mletačkog svećenstva... te će dubrovački nadbiskup morati polagati prisegu vjernosti mletačkom duždu.
2. Na posebne blagdane kao što su Božić, Uskrs i Dan sv. Vlaha, dubrovački kler će morati pjevati pohvale mletačkom duždu, gradeškom patrijarhu, nadbiskupu i knezu.
3. Mletačka vlada će slati kneza u Dubrovnik, a on će morati polagati zakletvu duždu.
4. Svi Dubrovčani koji navršše trinaest godina morat će svakih deset godina polagati prisegu vjernosti duždu i svakom novom knezu.
5. Prilikom posjete mletačkog dužda ili njegovih izaslanika, Dubrovčani ih moraju lijepo primiti. Dužd ima pravo odsjesti u nadbiskupskoj palači ako to želi, a izaslanstvu moraju dodijeliti prikladnu kuću za stanovanje.
6. Kad god Mlečani oboružaju brodovlje na području Jadranskog mora do Drača i Brindisija, Dubrovnik im treba pružiti pomoć razmjerno broju mletačkog ljudstva.
7. Svi strani brodovi koji budu ulazili u dubrovačku luku, morat će plaćati jednaka davanja kao što se plaćaju i u mletačkoj luci. Ti prihodi će se razdijeliti na tri jednaka dijela, od kojih jedan ostaje Dubrovačkoj općini, dok druga dva idu nadbiskupu i knezu.
8. Sve mletačke prijatelje i neprijatelje Dubrovčani će smatrati svojim prijateljima i neprijateljima. U grad neće smjeti primati Kačiće, Omišane te ostale gusare. Ako Mlečani uđu u sukob s nekima od njih, Dubrovčani također moraju ući u rat te stati na stranu Mlečana.
9. Svake godine na blagdan Svih svetih Dubrovčani će davati duždu kao regaliju 12 perpera, a mletačkoj državi 100 starih zlatnih perpera. Također, knezu će se isplaćivati 400 perpera iz općinske blagajne te mu priznati i sve ostale prihode koji mu inače pripadaju, osim prihoda soli.

²⁰ Harris, str. 43.

10. Svake godine će Dubrovčani davati po 12 talaca iz reda dvanaest najizvrsnijih rodova i to na način da njih 6 boravi u Mlecima na trošak Dubrovčana. Od njih 12 svake pola godine se mijenja njih 6.
11. Knez, na čelu s cijelom upravom Dubrovnika, morat će polagati prisegu da će sve ove odredbe održavati osim u slučaju da ih dužd i njegova vijeća ne izmjene.
12. Trgovačku robu koju će Dubrovčani dovoziti u Mletke s područja Romanije plaćat će pet posto vrijednosti. Robu iz Kraljevstva Sicilije plaćat će četrdeseti dio vrijednosti, dok robu iz Slavonije (Hrvatska s Dalmacijom i Srbija) neće plaćati ništa.
13. I u mirno i u ratno doba Dubrovčani će moći trgovati sve do Korinskog zaljeva, a za ostale krajeve trgovina će ovisiti o Mlečanima, tj. gdje bude zabranjeno trgovati Mlečanima tu ni Dubrovčani neće smjeti.
14. U Mlecima Dubrovčani ne smiju trgovati sa strancima...²¹

Ovi zahtjevi su osigurali Mlečanima ogroman politički utjecaj. Nametanjem ovih odredaba Venecija je zapravo pokazala kakvi su joj planovi. Njezini interesi su bili uglavnom trgovačke prirode, a zatim i vojne. Vojna važnost Dubrovnika je bila velika iz razloga što je to bila ključna postaja na putu iz Jadrana prema Istoku. Također, Dubrovnik je bio jedina dalmatinska pomorska sila koja se mogla suprotstaviti gusarenju, koje je tada uzelo maha duž cijele istočnojadranske obale.²² Ove odredbe su, naravno, Dubrovčani teško podnosili. Iako je mletačka vlast nad Dubrovnikom trajala do 1358., tijekom tog razdoblja Dubrovčani su se nekoliko puta odmetnuli. No, ipak, Mlečani su Dubrovčanima dali i jedan ustupak kad su donošene spomenute odredbe. Taj ustupak je bio da im se ne mora plaćati carina na robu koja je uvezena iz slavenskog zaleđa.²³ Time su Mlečani potaknuli Dubrovčane da se okrenu kopnenoj trgovini u unutrašnjosti sa svojim susjedima. Upravo je orijentacija i na trgovinu u unutrašnjosti Balkanskog poluotoka dovela do toga da su Dubrovčani i u najtežim vremenima uspijevali opstati. Jer, kad bi situacija u pomorskoj trgovini bila teška, Dubrovčani su se uvijek mogli okrenuti kopnenoj trgovini koja bi uvelike pomogla u prevladavanju krize. Tako su našli svoje mjesto na trgovačkoj karti ondašnjeg vremena, kako na Sredozemlju tako i na Balkanu.

²¹ Vidi Foretić, *Prvi dio*, str. 60.-61.

²² Harris, str. 45.

²³ Isto, str. 46.

U drugoj polovini trinaestog stoljeća Dubrovnik se u nekoliko navrata zaratio protiv srbijanskih vladara, koji su pretendirali na sporne teritorijalne dijelove Dubrovnika. Najprije je srbijanski kralj Stefan Uroš I. 1252. napao grad koji se tada našao u velikoj neprilici. No, srećom za Dubrovčane rat nije zadugo potrajao te je uskoro sklopljen mir između zaraćenih strana. Unatoč sklapanju mira, ovaj sukob između Dubrovnika i Uroša nije bio jedini. Stalno su odnosi između dviju stranu bili zategnuti. Tako su Dubrovčani, uz pomoć Venecije, sklopili savez s bugarskim carem Mihajlom Asjenom protiv srbijanskog vladara. No, i ovaj sukob nije dugo potrajao te je 1254. sklopljen mir. Srbijanski vladar nije tako lako odustao od želje da zavlada Dubrovnikom. Između 1265. i 1268. ponovno je izbio sukob sa srbijanskim vladarom. Ovog puta je Uroš svoje namjere da osvoji Dubrovnik pokušao riješiti diplomatskim putem. Nagovarao je Dubrovčane da sruše vrhovnu vlast Mlečana te prihvate njegovu. No, iako su se Dubrovčani 1266. sukobili s mletačkim knezom u Dubrovniku, ipak nisu htjeli mletačku vlast zamijeniti srbijanskom. U rujnu 1268. ponovno je potpisan mir između Dubrovčana i srbijanske strane. Tim mirom Dubrovčani su se obvezali plaćati srbijanskom kralju dvije tisuće perpera godišnje, što je početak svetodimitarskog danka ili dohotka. Ovim dankom su Dubrovčani plaćali cijenu za otkup mira, a dobili su pravo slobodne trgovine po Srbiji; uz brojne trgovačke povlastice i sigurnost svojih granica prema srbijanskim vladarima.²⁴ No, unatoč plaćanju tzv. svetodimitarskog danka, Dubrovnik je i u idućim godinama ratovao s Urošem (1275.) i kasnije s njegovim nasljednicima, no ti odnosi su bili ipak puno bolji. To se prvenstveno odnosi na srbijanskog kralja, a kasnije cara Stefana Uroša IV. Dušana (1331. – 1355.), koji je imao jako dobar odnos s Dubrovnikom. Upravo su dobri odnosi s njim pridonijeli da Dubrovnik dobije poluotok Pelješac koji je bio pod vlašću Dušana. Srbijanski kralj je namjeravao svoju vlast proširiti na jug i nikako mu nije bilo u interesu imati nekakav dugotrajni sukob zbog Pelješca. Zbog toga je pristao Dubrovniku prepustiti svoja prava na poluotok u zamjenu za isplatu u gotovini od osam tisuća perpera i godišnji tribut od petsto mletačkih dukata.²⁵

Dubrovnik se u svojim poslovima morao povremeno oslanjati na mletačkog vladara. No, nakon što su svojim diplomatskim umijećem uspjeli svojem području pripojiti i Pelješac, Dubrovčani su uvidjeli da mogu samostalno voditi neovisnu diplomaciju. U to vrijeme se bliži vrhunac sukoba između Mlečana i Ugarske pod

²⁴ Vidi Foretić, *Prvi dio*, str. 85.-88.

²⁵ Harris, str. 54.

vodstvom kralja Ludovika Anžuvina. Njihovo suparništvo počelo je početkom dvanaestog stoljeća. Razlog tome su bili prijeori duž dalmatinske obale s naglaskom na Zadar koji se konstantno bunio protiv mletačke vlasti. Sukob Mlečana i Ugarske isprva nije pogađao Dubrovnik. Njihova obveza je bila osigurati vojnu pomoć Mlečanima koju su uspješno odgađali. Osim vojnih zahtjeva od strane Mlečana, Dubrovčani nisu pokazivali želju da se oslobode njihove vrhovne vlasti. Tijekom 1357. položaj Mlečana se pogoršava pa dalmatinski gradovi jedan za drugim postaju ugarski.²⁶ Protumletački zahtjevi u Dubrovniku postaju sve jači i glasniji. Cijela situacija je dovela do toga da početkom 1358. Dubrovčani dobiju sva građanska i trgovačka prava koja su imali i Mlečani. No, nakon toga Dubrovnik je uvidio mogućnost puno veće autonomije pod drugim zaštitnikom. Zato je u veljači iste godine poslano poslanstvo kralju Ludoviku te je usprkos svim diplomatskim nastojanjima mletačka vladavina u Dubrovniku završena.²⁷

Rat između Mletačke Republike i ugarsko-hrvatskoga kralja Ludovika je završen te 1358. kada je potpisan Zadarski mir koji je i službeno označio kraj vrhovne vlasti Venecije nad Dubrovnikom. Tada je Dubrovnik postao slobodnim gradom s jakom trgovačkom flotom, dobro utvrđen, izvrsnom diplomacijom i s velikim ugledom. Unatoč vrhovnoj vlasti ugarsko-hrvatskog kralja, Dubrovnik vodi samostalnu politiku prema Mlecima i vojvodi Hrvoju Vukčiću Hrvatiniću što pokazuje njegovu moć početkom petnaestog stoljeća.²⁸

*Utvrd na ulazu
u dubrovačku
luku*

Slika 2: Utvrde na ulazu u dubrovačku luku²⁹

²⁶ Harris, str. 58.

²⁷ Na istome mjestu.

²⁸ Mimica, str. 568.

²⁹ Berković, str. 29.

2.3. VIŠEGRADSKI UGOVOR

Nakon potpisanog mira u Zadru 18. veljače 1358. između Mlečana i ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika, za Dubrovnik počinje jedno novo razdoblje. Tim ugovorom Mlečani su se odrekli cijele Dalmacije, od Kvarnera do Drača, u korist ugarsko-hrvatskog kralja. U Dubrovniku, koji se ubrajao u zemljopisni pojam Dalmacije, također je prestala vrhovna vlast Mlečana koja je zamijenjena ugarskom.³⁰ Dubrovačka vlada je prihvatila uvjete mira iz Zadra te je prekid mletačke vlasti uslijedio 28. veljače, nakon čega je uslijedilo nastojanje da s novom vrhovnom vlašću uspiju dobiti što povoljniji položaj u novoj državi. Pripreme za odlazak poslanstva kralju trajale su više od mjesec dana. Vijećnici se nisu otimali za mjesto poslanika jer nisu željeli prihvatiti odgovornost za eventualni neuspjeh u pregovorima.³¹ Oni poslanici koji su izabrani da odu na pregovore kod kralja Ludovika dobili su upute kako da se riješe pregovori s kraljem na što veće zadovoljstvo Dubrovčana. Poslanici su prema uputama trebali reći Ludoviku kako mu se Dubrovnik podvrgava te mu obećava vojnu pomoć. Ono što poslanstvo traži za Dubrovnik jest da mu Ludovik prizna široku autonomiju i obranu. Također zahtijevaju da upravljanje gradom ostane u njihovim rukama te da se sami brinu za gradske straže. Po naputku, poslanici trebaju zahtijevati da svi prihodi grada ostaju Općini, a da se Ludoviku obvezuju plaćati samo godišnji danak. Što se tiče teritorija, poslanici trebaju zahtijevati da se Dubrovniku prizna njegov teritorij te da nastoje od kralja dobiti potvrdu onog što im je darovao srbijanski car Dušan, Primorje od Kurila do Stona. Poslanici trebaju tražiti da se Dubrovniku prizna njihovo staro pravo na Cavtat zajedno s Konavlima, Dračevicom i Trebinjem. Na kraju još moraju pokušati nagovoriti kralja da Dubrovniku pripadnu i susjedni otoci Brač, Hvar i Korčula.³²

Pregovori u Višegradu s kraljem Ludovikom su tekli u prijateljskom raspoloženju, mada se pregovaračke strane nisu baš u svemu mogle složiti. Najprije je Ludovik 26. svibnja izdao ispravu u kojoj se navode obveze koje Dubrovčani prihvaćaju. Osim zakletve na vjernost kralju, Dubrovčani se obvezuju na plaćanje

³⁰ Foretić, *Prvi dio*, str. 131.

³¹ Janeković Römer, Zdenka, *Višegradski ugovor temelj Dubrovačke Republike*, Golden marketing, Zagreb 2003., str. 73.

³² Foretić, *Prvi dio*, str. 132.

godišnjeg tributa od petsto dukata te pjevanje lauda u čast vrhovnog vladara. Poslije obveza Dubrovčana prema kralju navode se obveze Ludovika prema Dubrovniku. On se obvezuje štititi Dubrovnik od neprijatelja, potvrđuje njihove posjede, prava i običaje te im dopušta trgovinu sa Srbijom i Venecijom, mada je u to vrijeme Ugarska s njima bila u ratu. No, oko nekih pitanja dvije strane se ipak nisu mogle tako lako složiti. Kralj je zahtijevao da se prisega na vjernost njemu i nasljednicima položi zauvijek. Također je naveo kako u slučaju da mora braniti Dubrovnik od Srbije ili Bosne, tributi od dvije i pol tisuće i petsto perpera moraju biti isplaćeni njemu, a ne vladarima tih država. U slučaju da se neki dalmatinski grad ili podanik pobuni protiv njega, Dubrovčani moraju ustupiti kralju jednu galiju. Na kraju, ono najvažnije: kralj inzistira da Dubrovnik prihvati za kneza onoga koga on sam odredi. Nakon što je poslanstvo međusobno raspravilo o svim tim pitanjima došli su pred kralja s odlukom da prihvaćaju većinu uvjeta osim onog pitanja koji govori o imenovanju kneza. Tu su bili nepopustljivi te je Ludovik ipak morao napraviti ustupak da kneza biraju sami Dubrovčani.³³ Tada kralj 27. svibnja 1358. izdaje novu ispravu, iz koje se može vidjeti da su u nekim odredbama popustili Dubrovčani, a u nekim kralj Ludovik. Ugovor iz Višegrada postao je pravovaljan nakon što je prihvaćen u dubrovačkom Velikom vijeću 18. srpnja 1358. Ova isprava je potvrdila da se radi o sporazumu dviju ravnopravnih strana.³⁴ U godinama koje su slijedile Dubrovnik se morao suočiti s novonastalom situacijom glede svojeg položaja takoreći neovisne države. Jer, ugarski kralj je bio, zemljopisno gledano, vrlo udaljen te zaokupljen nastojanjem da spriječi oživljavanje prijetnji svojih mletačkih neprijatelja.³⁵

2.4. UGARSKA VRHOVNA VLAST

Početak ugarske vrhovne vlasti nad Dubrovnikom omogućio je Dubrovniku gospodarski i kulturni razvitak te, ono najvažnije, političku samostalnost.

Dubrovački vijećnici su odmah nakon priznanja ugarske vrhovne vlasti umanjili ovlasti rektora, koji su se već tada birali u njihovim redovima. Sudbene ovlasti kneza preuzeli su konzuli, a neke njegove zakonodavne i izvršne ovlasti preuzelo je Veliko

³³ Harris, str. 62.

³⁴ Berković, str. 73.

³⁵ Harris, str. 62.

vijeće. Ono je od 1358. postalo izborno tijelo svih službenika, uključivši i samoga kneza. Jedna od prvih intervencija ugarskog dvora odnosila se na spor Dubrovčana s Lastovom. Taj otok je od trinaestog stoljeća bio pod upravom Dubrovnika, no konstantno je dolazilo do sporova koje je poticala vlast u Veneciji. Stanovnici Lastova su novonastale promjene pokušali iskoristiti za prekid svih veza s dubrovačkom općinom. Tražili su od Ludovika da ih primi pod svoju krunu izdvojene od Dubrovnika te da im pošalje nekoga od svojih podanika za kneza. No, iako se na početku činilo da će Ludovik udovoljiti zahtjevima Lastovljana, to se na kraju ipak nije dogodilo te je zapovijeđeno stanovnicima otoka da moraju biti pokorni dubrovačkoj vladi te da je dubrovački knez i njihov knez.³⁶

Novonastala politička situacija u Dubrovniku, tj. dolazak pod ugarsku vlast, utjecala je i na dubrovačko-srbijanske odnose. U Srbiji je nakon cara Dušana na vlast došao njegov sin Uroš IV. koji nije bio toliko moćan vladar kao njegov otac. U dubrovačkom susjedstvu je tada bio Vojislav Vojinović, gospodar Travunje i Konavala. Njemu je car Uroš dodijelio naslov zahumskog kneza. Dubrovčani su između 1358. i 1363. s Vojinovićem vodili niz ratova za Pelješac i Ston. Mada on ne vlada Zahumljem, ipak zahtijeva za sebe Pelješac i Ston kao dio Zahumlja te prijeti da će osvojiti Dubrovnik. Provaljuje na dubrovački teritorij, pljačka, ubija ljude, uništava vinograde; no, iako se približavao gradskim vratima grad nije smio napasti. Nakon nekoliko godina prijepora potpisan je mir u današnjem Nikšiću 22. kolovoza 1362.³⁷ Poslije Vojislavove smrti, kratko vrijeme vlada njegova udovicam, koju nakon nekog vremena svlada i protjera Vojislavov nećak Nikola Altomanović. Dubrovčani su s Altomanovićem bili u lošim odnosima te su stalno vodili sukobe, uslijed kojih su sve češće tražili pomoć ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika. No, ipak 1372. dolazi do mira između Dubrovčana i Altomanovića, gdje se Dubrovčani obvezuju Altomanoviću plaćati svetodimitarski danak. Samo godinu dana poslije Altomanović je svrgnut s vlasti, a najmoćniji dubrovački susjed postaje bosanski ban (poslije kralj) Tvrtko I. Dubrovčani su s Tvrtkom održavali dobre odnose koji su bili potaknuti zajedničkim gospodarskim interesima.³⁸

Krajem sedamdesetih godina četrnaestoga stoljeća (1378.) Dubrovnik je bio uvučen u rat Mlečana i Genove zbog egejskog otoka Tenedosa. Dubrovački vrhovni

³⁶ Vidi Janeković Römer, str. 92.-93.

³⁷ Foretić, *Prvi dio*, str. 153.

³⁸ Harris, str. 63.

vladar, Ludovik, u tom sukobu podržao je Genovu, koja je planirala iskoristiti Dubrovnik i ostale dalmatinske luke kao baze za svoje akcije na Jadranu. Dubrovnik je također htio nanijeti što veći udarac Mlečanima koji su bili njihov najveći trgovački suparnik. Sukob je završio mirom u Torinu 1381., bez ikakvih značajnih koristi za Dubrovnik.³⁹ Iako u ovom sukobu s Mlečanima Dubrovnik nije pretrpio neke velike štete, posljedica ovog sukoba je opadanje trgovine, što je izazvalo stagnaciju grada.⁴⁰

Nakon smrti kralja Ludovika na ugarsko prijestolje dolazi njegova supruga Elizabeta koja vlada umjesto svoje maloljetne kćeri Marije. U to vrijeme Mlečani ponovno pokušavaju proširiti svoju vlast na Dalmaciju. S druge pak strane, kralj Tvrtko već naveliko gradi grad Herceg-Novu, koji se trebao razvijati kao grad soli i vina te, naravno, koji bi Dubrovniku rušio monopol nad trgovinom soli u Bosni. Budući da se tada vode unutarnji sukobi oko nasljedstva ugarske krune, Dubrovčani su krenuli u poduzimanje potrebnih koraka kako bi sklopili savez s Zadrom i ostalim dalmatinskim gradovima. Taj savez bi bio usmjeren protiv Mlečana i kralja Tvrtka, a imao je za cilj dogovor Dubrovnika i ostalih dalmatinskih gradova da jedni druge čuvaju od neprijatelja.⁴¹ Ubrzo nakon sklapanja saveza (1382.), kralj Tvrtko ipak ukida prodaju soli u Herceg-Novom te dopušta dubrovačkim trgovcima slobodnu trgovinu s Bosnom. Krajem četrnaestoga stoljeća Dubrovnik je proširio svoje teritorijalno područje na kopnu. Bosanski kralj Stjepan Ostoja je 1399. darovao područje od Stona do Kurila. No, četiri godine kasnije traži vraćanje tog područja.⁴² Ipak, nedugo zatim, Dubrovnik na osnovi mira konačno dobiva to područje.

Već spomenuta smrt ugarskog kralja Ludovika bila je uzrok početka unutarnjih nemira u Ugarskoj, kad je u pitanju nasljedna kruna. Zbog nepostojanja muških nasljednika Ludovika je naslijedila njegova kćer Marija koja je bila zaručena za Žigmunda Luksemburškog, sina češkog kralja i njemačkog cara Karla IV. U takvim odnosima počele su unutarnje borbe velikih i jakih plemićkih obitelji koje su težile ugarskoj kruni. Tako je od strane moćnih ugarskih velikaša kruna bila ponuđena bliskom rođaku kralja Ludovika, Karlu Napuljskomu. Tako su počeli veliki unutarnji nemiri i borba za ugarsku krunu između pristaša Žigmunda Luksemburškog i Karla

³⁹ Isto, str. 65.

⁴⁰ Foretić, *Prvi dio*, str. 162.

⁴¹ Janeković Römer, str. 120.

⁴² Mimica, str. 569.

Napuljskog i poslije njegova sina Ladislava.⁴³ U takvoj situaciji Dubrovnik je dao prisegu kraljici Mariji i Elizabeti te su priznali kralja Žigmunda. Također, Dubrovnik je imao namjeru braniti svoju imovinu te steći nova područja koja su mu trgovački ili strateški bila vrijedna. Osim toga, u interesu Dubrovnika je bilo proširiti svoju trgovinu te tako povećati svoje prihode. Da bi svoje planove ostvarili, Dubrovčani su sklapali saveze sa svojim susjedima koji su im mogli biti od koristi.⁴⁴ Jedno od takvih prijateljstava je bilo ono s bosanskim velikašem Hrvojem Vukčićem Hrvatinićem. Dobri odnosi s njime su bili vrlo važni za Dubrovnik jer je upravo na njegov nagovor bosanski kralj Stjepan Ostoja darovao već spomenuto područje od Stona do Kurila.

Nasljednik Karla Napuljskog, njegov sin Ladislav, imao je u svojem posjedu dio Dalmacije, a njegov glavni predstavnik je bio Hrvoje Vukčić Hrvatinić. Početkom petnaestoga stoljeća njegova vlast u Dalmaciji je bila vrlo slaba. U takvoj situaciji, on je u srpnju 1408. počeo pregovarati s Mlečanima o prodaji svojeg dijela Dalmacije. Jačanje i širenje Žigmundove vlasti natjerali su ga da iduće godine 9. srpnja sklopi ugovor s Mletačkom Republikom kojim joj prodaje sve što je pod njegovom vlašću, a to je Zadar, Vrana, Novigrad i otok Pag.⁴⁵ U takvoj situaciji dalmatinski gradovi su bili prisiljeni prihvatiti mletačku vlast. Vojvoda Hrvatinić se pokorio Žigmundu i neko je vrijeme vladao teritorijem koje je bilo pod vlašću Ladislava Napuljskog. No, 1413. Žigmund optužuje Hrvatinića za izdaju te mu oduzima posjede koji su bili pod njegovom vlašću. Oduzimanjem posjeda Hrvatiniću, Dubrovniku se ukazala prilika za proširenjem vlasti na Korčulu, Hvar i Brač koje im je Žigmund darovao. No, lokalno stanovništvo je pružilo snažan otpor uspostavljanju dubrovačke vlasti. Nakon tri godine Žigmund je jednostavno oduzeo Dubrovniku otoke te su oni ostali zauvijek izvan Dubrovačke Republike.⁴⁶ No, Dubrovnik je ipak stekao novi teritorij. Riječ je o području Konavala koje su Dubrovčani pokušavali pripojiti još od sredine četrnaestoga stoljeća. Početkom petnaestoga stoljeća Konavle su u sastavu Bosne, u rukama moćnih feudalaca, istočni dio je pod Sandaljem Hranićem, a zapadni pod braćom Petrom i Radoslavom Pavlovićem.⁴⁷ Sandalj Hranić je u lipnju 1419. izdao povelju Dubrovačkoj Republici kojom joj prepušta svoj dio Konavala. Zauzvrat, Dubrovnik se obvezuje njemu i njegovim nasljednicima plaćati godišnji danak od

⁴³Harris, str. 65.

⁴⁴Isto, str. 66.

⁴⁵ Foretić, *Prvi dio*, str. 173.

⁴⁶ Harris, str. 69.

⁴⁷ Foretić, *Prvi dio*, str. 190.

petsto perpera. Druga polovica Konavala također je pripala Dubrovčanima. No, tu je situacija bila malo teža. Vodili su se dugi pregovori s braćom Pavlovićem. Kad su pristali ustupiti svoj dio Konavala, no bez izdavanja povelje, Dubrovčani su se požurili da od bosanskog kralja Stjepana Ostojića dobiju potvrdu o stjecanju čitavih Konavala. Dubrovčani također izdaju povelju gdje se obvezuju da će Ostojiću svake godine davati petsto perpera. Tada Dubrovčani zaposjednu Sandaljevu polovicu Konavala, ali u zapadnu nisu mogli ući jer im nije izdana povelja. Tada počinje sukob između Sandalja Hranića i Pavlovića. Od tada pa sve do 1427. pitanja oko područja Konavala su bila nerazjašnjena. Stalno su se vodili pregovori, a istovremeno su izbijale razmirice oko navedenog područja. Na kraju je ipak Radoslav Pavlović zbog financijskih problema pristao Dubrovčanima predati svoj dio Konavala. Tako su Dubrovčani uz mnogo muke i borbe uspjeli pripojiti područje Konavala.

Početak petnaestoga stoljeća je vrijeme kad Osmansko Carstvo sve više jača na Balkanskom poluotoku. Takva situacija nije nimalo išla u prilog Dubrovačkoj Republici. U opasnost je došlo samo postojanje Republike te ugroženost uspješnih trgovačkih i političkih veza sa Srbijom i Bosnom. Odnos Dubrovnika i Osmanskog Carstva od posebne je važnosti za ocjenjivanje povijesnog, geopolitičkog i drugog položaja Dubrovnika u dugom razdoblju njegove povijesti.⁴⁸

⁴⁸ Šišak, str. 183.-202.

2.5. DUBROVAČKA REPUBLIKA U KASNOME SREDNJEM VIJEKU

Već je spomenuto kako Osmansko Carstvo tijekom četrnaestoga i pogotovo petnaestoga stoljeća sve više jača te postaje izuzetnom vojnom silom tadašnjeg vremena. Dubrovačka Republika je na vrijeme shvatila značaj njihove sile i njihovih osvajanja na Balkanu te su vrlo rano uspostavili s njima dobre odnose. Još dok je Osmansko Carstvo bilo daleko od dubrovačkih granica, Dubrovčani su sklopili s njima trgovinske sporazume koji su im omogućili široke povlastice te su značajno pridonijeli opstanku i samostalnosti dubrovačke države.⁴⁹

2.5.1. KONAVOSKI RAT 1430.-1433.

Koliko su Osmanlije postale bitan čimbenik na Balkanu govori nam novi sukob između Dubrovčana i vojvode Radoslava Pavlovića. On se, naime, pokajao zbog prodaje svog dijela Konavala Dubrovčanima te je počeo smišljati plan kako da izgubljeni teritorij vrati natrag u svoje vlasništvo. Najprije je optužio Dubrovčane da sklanjaju bjegunce iz velikaških krajeva na svoj teritorij. Dubrovčani su takve navode opovrgnuli te su tražili dokaze za takve radnje. Nakon toga Pavlović je našao još jedan povod za svađu. Dubrovčani su počeli utvrđivati Cavtat te kopati kanal tako da Cavtat učine otokom, zbog lakše obrane od neprijatelja. Radoslav je 1430. poslao poslanike da obustave kopanje kanala, na što su Dubrovčani odgovorili da je Cavtat kupljen s Konavlima te da oni mogu na tom teritoriju raditi što god hoće. Tako je vojvoda Pavlović bez ikakve najave okupio vojsku, krenuo na dubrovački teritorij te započeo rat koji je u povijesti poznat kao Konavoski rat.⁵⁰ Dubrovačka Republika nije imala stajaću vojsku, već je prema potrebi novačila ljude sa sela te okupljala vojsku plaćenika iz balkanskog zaleđa, Italije i Albanije. Sukob se svodio na međusobno pljačkanje i provale na suparnički teritorij. U ovom sukobu Dubrovčani su tražili saveznike s vojvodom Sandaljem Hranićem i bosanskim kraljem Tvrtkom II. U to vrijeme Turci su u Bosni već postali moćan i utjecajan čimbenik, a Radoslav Pavlović je bio njihov štićenik te je u ovom sukobu nastojao ih pridobiti za sebe. Pri tome se

⁴⁹ Berković, str. 86.

⁵⁰ Kaulić, Paula, "Širenje Dubrovačke Republike na prostor Konavala", *Rostra*, vol. 4., br. 4., 2011, str. 27.-38.

koristio mitom i lažnim prikazivanjem spora. Osmanlijama je tvrdio da Dubrovčanima nije prodao Konavle i Cavtat, već da ih je samo založio. U takvoj situaciji Turci su poslali svojeg izaslanika Karadžu da spor što točnije ispita, a zajedno s njime je u Dubrovnik stigao i Radoslavov izaslanik. Karadža je prilikom dolaska sa sobom donio i sultanov dopis, što je najstariji sačuvan turski dokument izdan od Porte Dubrovniku (s datumom 10. srpnja 1430.).⁵¹ Taj dokument rasvjetljuje tursko-dubrovačke odnose toga vremena. U njemu sultan najprije ističe kako dubrovački trgovci idu po svim njegovim zemljama i u njima trguju, no ni jedan njihov poslanik nije svratio do njega kako bi ga u ime Dubrovnika pozdravio te sklopio s njim prijateljstvo. Nakon toga im prigovara zbog sukoba s vojvodom Pavlovićem te napominje kako je on njegov čovjek te da mu plaća danak. Svaka šteta učinjena Radoslavu jest zapravo i sultanova šteta. Stoga na kraju zahtjeva da Dubrovčani vrate Radoslavu zemlju te da pošalju poslanstvo koje će sklopiti prijateljstvo sa sultanom, a on će ih zauzvat braniti od neprijatelja. Tada Dubrovčani šalju svoje poslanstvo k sultanu da razriješe spor protiv Radoslava. Radoslavov izaslanik je također bio na dvoru sultana te je pokazao lažnu povelju koju su Dubrovčani tobože izdali o zalogu Konavala.⁵² No, dubrovačko poslanstvo je uspjelo dokazati lažnost povelje te ostalih lažnih navoda. Unatoč tome, sultan nije riješio spor između zaraćenih strana nego šalje u Dubrovnik haznadara Alibega koji će ponovno ispitati cijeli slučaj. Rezultat Alibegova posjeta Dubrovniku je bio taj da je sultan izdao Dubrovniku povelju 6. prosinca 1430.⁵³ Tom poveljom Dubrovčani su dobili dopuštenje da na području cijelog Osmanskog Carstva, kao i vazalnih zemalja Srbije, Albanije i Bosne, mogu potpuno slobodno trgovati uz plaćanje carine. Također, spominje se kako nitko od njihovih susjeda ne smije nanositi štetu niti voditi rat protiv Dubrovnika. Sultan je time neizravno stao na stranu Dubrovnika u ovom sukobu. No, spor još uvijek nije bio riješen. U iduće dvije godine sukobi su se nastavili, da bi koncem 1432. bili pokrenuti pregovori oko uspostave mira. Konačni mir je uslijedio u ožujku 1433., čime je rat konačno završen. Sukob između ove dvije strane nije donio nikakve koristi ni jednima ni drugima. Dubrovačka trgovina je znatno oslabila jer je njezin glavni prometni pravac prelazio

⁵¹ Foretić, *Prvi dio*, str. 197.

⁵² Isto, str. 199.

⁵³ Kaulić, str. 27.-38.

upravo preko neprijateljevog teritorija. No, ipak su uspjeli sačuvati teritorij Konavala, ali u želji da dodatno prošire svoj teritorij doživjeli su neuspjeh.⁵⁴

2.5.2 RAZDOBLJE OD 1433. DO 1492.

Iste godine kad je zaključen konačni mir između vojvode Pavlovića i Dubrovčana održan je koncil u Baselu. On je bitan iz razloga što je car Žigmund nagovorio koncil da Dubrovniku odobri prijevoz robe u muslimanske zemlje i poslovne odnose s muslimanima. Svrha ovakvog ustupka Dubrovniku nije bila otvoriti put da postane vazal ili podanik Osmanskog Carstva. Zapad je i dalje želio da Dubrovčani imaju obvezu prema svojem feudalnom gospodaru, ugarskom kralju ili njezinom duhovnom gospodaru, papi. No, ovakva situacija će Dubrovčane sve više približavati prihvaćanju sultanove vlasti.⁵⁵ Naposljetku, upravo se to i dogodilo. U veljači 1442. potpisan je sporazum između Dubrovčana i osmanskog sultana. Tim sporazumom Dubrovčani se zaklinju na vjernost sultanu Muratu te obećavaju da će mu svake godine slati dar srebrenih posuda u vrijednosti tisuću dukata. Zauzvrat, Dubrovčanima je zajamčena autonomija koja je bila vrlo blizu neovisnosti, no sultan ih je smatrao svojim podanicima i kao takvima je obećao zaštitu. Dubrovačkim trgovcima dopuštena je slobodna trgovina na kopnu i moru po svim sultanovim zemljama uz plaćanje carine od dva posto na svu robu koju prodaju.⁵⁶ Tijekom idućih godina uvjeti ugovora će se mijenjati, baš kao i način njihova provođenja. No, činjenica je da su ovim ugovorom uspostavljeni temelji odnosa između Osmanskog Carstva i Dubrovnika.

Sredinom petnaestoga stoljeća Dubrovčani ulaze u sukob s vojvodom Stjepanom Vukčićem Kosačom. On je dugo vremena bio u sukobu s bosanskim kraljem Stjepanom Tomašem. U svojoj želji i težnji za potpunom samostalnošću 1448. se proglašava hercegom, te se njegova zemlja kasnije po tome počne nazivati Hercegovinom. Uzroci sukoba između ove dvije strane su mnogobrojni. Osim sporova u vezi granica, kod Kosače se javlja težnja za oslobađanjem od ekonomsko-trgovačke prevlasti Dubrovčana, koju su oni definitivno imali u cijeloj Bosni te na

⁵⁴ Kaulić, str. 27.-38.

⁵⁵ Harris, str. 80.

⁵⁶ Isto, str. 83.

njegovom teritoriju. Mjere koje je poduzimao protiv Dubrovnika, njegove trgovine i trgovaca, bile su toliko velike da su prouzročile veliko nezadovoljstvo u Republici.⁵⁷ Povećao je carine i ostale dave kako bi što brže i lakše napunio svoju blagajnu. Njegovi su ljudi provaljivali na dubrovački teritorij te pljačkali, palili i ubijali domaće stanovništvo. Dubrovčani, budući da su vojnički bili slabiji od Kosača, pokušavali su izbjeći sukobe te sporove riješiti mirnim putem. No, to im nije uspjelo. Kosača je također želio sebi pripojiti Konavle te je krajem lipnja 1451. uspio u svojem naumu. Zauzimanjem Konavala i službeno je započeo sukob između dvije strane. Kosača je započeo sukob s Dubrovčanima s dvije vrlo bitne prednosti. On je bio osmanski vazal, plaćao je harač i dobio je sultanovo dopuštenje za napad na Republiku. Dubrovnik je, unatoč prijateljstvu s turskim sultanom, bio vazal ugarskoga kralja, koji je u to vrijeme ratovao sa sultanom. I na kraju, ono najvažnije, Kosača je vojno bio puno snažniji.⁵⁸ Za vrijeme rata Dubrovčani su konstantno bili u podređenom položaju. Hercegova vojska je pljačkala i palila dubrovački teritorij. Osim što je zauzela Konavle, također je i srušila zidove Cavtata. Republika je zato u svojim diplomatskim aktivnostima bila znatno uspješnija. Upravo su diplomatski naponi Dubrovčana bili presudni da se 1454. sklopi mir s Kosačom. Sklopljenim mirom Dubrovnik je vratio Konavle, ali se morao odreći potraživanja ratne štete. Ovaj rat je bio posljednji koji će Dubrovčani voditi, sve do pada Republike.⁵⁹

Sredinom petnaestoga stoljeća, točnije 1453., u ruke sultana Mehmeda II. Osvajača pada Carigrad. Tim događajem počinje početak procesa pripajanja svih država i teritorija Osmanskom Carstvu na Balkanskom poluotoku. Dubrovačka vlada je; svjesna snage i moći Osmanlija, željela da im sultan potvrdi trgovačke i mnoge druge povlastice. U tome su uspjeli, no Republika je bila primorana prihvatiti plaćanje harača u visini tisuću i petsto dukata. Tih godina Osmanlije sve više napreduju i postaju strah i trepet na Balkanskom poluotoku. Nakon pada Carigrada, 1455. su osvojili veći dio Srbije, a 1463. Bosnu. U takvim uvjetima, Dubrovčani su igrali dvostruku igru. Kako su okolnosti zahtijevale, tako su i oni prelazili s jedne strane na drugu. Kako je vrijeme prolazilo, uslijed velikih vojnih uspjeha Osmanlija, Dubrovnik je morao svoje težnje sve više okretati od Zapada prema Istoku.⁶⁰ Kako je vrijeme prolazilo, tako su Osmanlije sve više vršile financijski pritisak na Dubrovnik u vidu

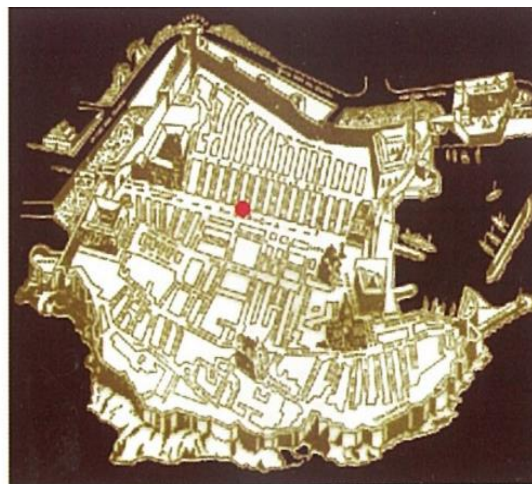
⁵⁷ Foretić, *Prvi dio*, str. 217.

⁵⁸ Harris, str. 88.

⁵⁹ Isto, str. 88.–90.

⁶⁰ Harris, str. 91.

konstantnog povećavanja harača. Tako je osamdesetih godina petnaestog stoljeća harač iznosio dvanaest i pol tisuća dukata. Iako je Republika plaćala visoku cijenu sultanove zaštite, u usporedbi sa svojim susjedima ipak se sve isplatilo. Jer, Dubrovnik je bio vrlo važan čimbenik za Osmansko Carstvo. To se očituje na primjeru zapovijedi sultana koju je 1472. izdao kadijama Rumelije, propisujući da Dubrovčani, kao podanici koji plaćaju danak, moraju biti zaštićeni kao i drugi nemuslimani. Osim što je bio sjecište trgovine zapada i istoka, Dubrovnik je bio i izvorom obavijesti pa je tako prenosio bitne informacije i Osmanlijama i zapadnim silama.⁶¹

Stradun (Placa) – dubrovačka središnja ulica

Slika 3: Stradun (Placa) – dubrovačka središnja ulica⁶²

⁶¹ Gamulin, Bruna. "Dubrovačka Republika: Međunarodni subjektivitet i diplomatski i konzularni odnosi." *Pravnik*, vol. 49, br. 99, 2016., str. 57.-76.

⁶² Berković, str.16.

3. DUBROVAČKA REPUBLIKA U NOVOM VIJEKU

Kraj petnaestog stoljeća, historiografski gledano, prijelaz je iz jedne vremenske epohe u drugu, tj. iz srednjeg vijeka u novi vijek. Povjesničari uzimaju razne povijesne događaje kao kraj jedne, odnosno početak druge povijesne etape. Kad govorimo o Dubrovniku jedno je sigurno: u tom razdoblju Dubrovnik se nalazi pod vrhovnom zaštitom ugarsko-hrvatskih kraljeva u kojem doseže svoj gospodarski vrhunac. Tim razdobljem počinje "zlatno doba" Dubrovnika, kada Dubrovnik vrlo uspješno koristi svoju posredničku trgovinsku i političku ulogu između Zapada i Istoka.⁶³ Dubrovnik se i kao samostalna država u početku naziva komunom, da bi potom od prve polovine petnaestog stoljeća prihvatio naziv Republika. Dubrovačka Republika je posebna u europskoj povijesti i međunarodnim odnosima. Razlog tome leži u činjenici da se održala između moćnih susjednih sila više od četiri i pol stoljeća, ponajprije zahvaljujući svojoj uspješnoj vanjskoj politici i efikasnoj diplomaciji.⁶⁴ Da je to zaista bila država u punom smislu riječi govori nam činjenica da je imala svoj državni teritorij i državne granice, vlastito stanovništvo koje nastanjuje taj teritorij, vlastiti pravni poredak i organizaciju državne vlasti te djeluje u skladu s tadašnjim normama u međunarodnim odnosima. Osim unutarnjeg suvereniteta Republika posjeduje i vanjskopolitički suverenitet. On se manifestira u njezinoj samostalnosti u odlučivanju o odnosima s drugim državama, u samostalnosti pri sklapanju međunarodnih ugovora te u uspostavi i održavanju diplomatskih i konzularnih odnosa. Zbog svega navedenog, Dubrovačka Republika je bila država koja je imala sva obilježja državne suverenosti.⁶⁵

⁶³ Berković, str. 19.

⁶⁴ Berković, Svjetlan, "Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine)", *Politička misao*, vol. 46, br. 4, 2009., str. 203.-220.

⁶⁵ Isto, str. 204.

3.1. STANOVNIŠTVO DUBROVNIKA

Dubrovačka Republika nikada nije po broju stanovnika predstavljala neku snagu. Tijekom stoljeća taj broj je ovisio o gospodarskom razvitku i drugim prilikama, te je varirao između dvadesetpet i devedeset tisuća stanovnika, a u samom gradu između četiri i sedam tisuća ljudi.⁶⁶ Sređene političke i društvene prilike, uređena i organizirana državna vlast, iznimno razvijena trgovina s drugim zemljama te povoljan geografski položaj, utjecali su na to da je dubrovačka država dugo vremena bila glavno raskrižje svih prometnih pravaca, kako s kopna tako i s mora. Budući da je Dubrovnik imao relativno malen broj stanovnika, njegova vlada je morala neprekidno pratiti priljev stanovništva iz drugih zemalja. Veliki broj novih pridošlica iz određenog područja mogao je predstavljati značajnu opasnost i za same Dubrovčane. Zato je dubrovačka vlada uvijek vodila računa o primanju novih građana. Svojim mnogobrojnim propisima određivala je i postavljala kriterije za postupke primanja novih građana. Vlada u Dubrovniku je nastojala primiti imućnije ljude koji su uspješni trgovci i obrtnici, za koje je stjecanje statusa građanina Dubrovnika značilo mogućnost da se koriste svim povlasticama i pogodnostima koje je dubrovačka vlada osiguravala svojim građanima.⁶⁷ Konstantan priljev stranog stanovništva ugrožavao je samu Republiku, što vlast nije dozvoljavala jer bi se time narušila homogenost Dubrovačke Republike. Stranci koji su ostajali živjeti u Dubrovniku imali su svoj udio u svim sferama života Republike. Bili su zaposleni u upravi pa sve do najnižih obrtnika. Kad govorimo o pravnom položaju stranaca u Republici, statuti su regulirali trgovačku djelatnost stranaca, s obzirom kako je ta djelatnost bila jedan od temelja dubrovačkoga gospodarstva.⁶⁸ Upravo zbog razvijene trgovine, a i vrlo povoljnog geografskog položaja, Dubrovnik je razvio i jaku konzularnu službu. Prisutnost poslanika stranih država bila je potvrda dobrih veza Dubrovnika s ostalim velikim europskim gradovima i državama.

Na samome vrhu dubrovačke društvene piramide nalazila se vlastela (plemići, patriciji). Ta društvena skupina je bila zasebna i zatvorena za ostalo stanovništvo. Bavili su se trgovinom i pomorstvom te su imali svu političku vlast sve do ukinuća Dubrovačke Republike. No, takav položaj vlastele nije nosio samo povlastice već i

⁶⁶ Berković, str. 32.-33.

⁶⁷ Mitić, Ilija, *Dubrovačka država u međunarodnoj državi (od 1358. Do 1815.)*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 2004., str. 37.

⁶⁸ Vujić, Perica. "Dubrovačko (ne)prihvatanje stranaca." *Rostra*, vol. 3., br. 3., 2010., str. 19.-38.

mnogobrojne obveze. Plemići su se morali odgajati i pripremati za vlast te su morali biti uzor drugima. Iz ovoga se razloga posebno pazilo na ponašanje kneza koji je predstavljao Republiku.⁶⁹ Domoljublje je bio ideal vlastele, a on se ostvarivao stavljanjem državnih potreba ispred vlastitih za opće dobro. Djeca iz vlastelinskih obitelji, koja su željela i koja su uspjela dobiti priliku za sudjelovanjem u vlasti, da dođu do vrha morala su proći nekoliko manje zanimljivih i napornih službi, kako bi stekli potrebno iskustvo.

Uz vlastelu javljaju se i građani, koji su od ostaloga puka odvojeni bogatstvom te od sedamnaestog stoljeća predstavljaju najjaču gospodarsku snagu u Republici, preuzimajući od vlastele glavninu poslova u trgovini i pomorstvu. Zatvaranje dubrovačke vlastele svima osim nekolicini stranaca te sprječavanje pristupa državnoj upravi gotovo pet stoljeća, nije potaknulo građanski sloj na izražavanje nezadovoljstva. Nakon nekog vremena, sama nemogućnost da se obični građani pridruže vlasteli vjerojatno je pridonijela prešutnom prihvaćanju takvog stanja te tako i stabilnosti.⁷⁰

Ispod ove dvije društvene skupine još se nalazio puk. No, i tu je postojala razlika između gradske sirotinje i slobodnih seljaka na otocima te kmetova na vlastelinskim posjedima.⁷¹ U samom Dubrovniku glavna djelatnost je bila trgovina i pomorstvo, no što dalje od grada to su poljoprivreda i vinogradarstvo bili važniji izvor zarade. Zakoni su bili ti koji su određivali uvjete zapošljavanja radnika na seoskim imanjima.⁷²

Između ove tri navedene društvene skupine, osim po društvenom statusu, razlike su bile vidljive i u kazneno-pravnom redu Republike. U zakonu iz 1589., koji govori o neovlaštenom nošenju određene vrste oružja po gradu, vidljive su razlike u kažnjavanju pojedinog društvenog sloja. Također, u slučaju neplaćanja novčane kazne sasvim se različito kažnjavala svaka od ovih triju društvenih kategorija. Gospodarski i kulturni razvoj Republike tijekom šesnaestog stoljeća najviše je pogodio vlasteli koja se uzdignula iznad ostalog dijela stanovništva Dubrovnika. No, iz vlastele se također izdvaja sve imućniji sloj građana koji se gotovo

⁶⁹ Mehmedović, Ilvana, "Državno uređenje Dubrovačke Republike." *Rostra*, vol. 6., br. 6., 2014., str. 80.-95.

⁷⁰ Harris, str. 189.

⁷¹ Vidi Berković, str. 33.-34.

⁷² Harris, str. 216.

izjednačio s vlastelom, zaostajući jedino u količini zemljišta. Na taj način je bogata vlastela dijelila poslove s bogatim građanima kojima ugled sve više raste.⁷³

Jedna od bitnih značajki dubrovačkog stanovništva jest da je njihov vjerski svjetonazor bio vezan uz Rim i katolicizam. Sveta Stolica bila je glavni moralni oslonac Republike. Njezina stalna podrška i zaštita bili su iznimno važni tijekom cijele povijesti Dubrovačke Republike.⁷⁴

Društveni odnosi u Dubrovniku su bili još od 1272. uređeni gradskim Statutom.⁷⁵ Tim statutom su kodificirane pravne norme unutarnjeg i vanjskog političkog života, ustrojstvo komunalne uprave, nasljednog prava, pomorstva, trgovine itd.

3.2. POLITIČKA VLAST DUBROVNIKA

Ustrojstvo i funkcioniranje političke vlasti u Dubrovniku bilo je usko povezano s dubrovačkom vlastelom. Sva politička vlast i vođenje vanjskih poslova bilo je u njihovim rukama. Odgovornost za sve ono što se događa u Republici bila je na njihovom skupnom vodstvu, a obveze prema državi su imali i svi podanici Republike.⁷⁶

Nakon što je prestala vrhovna vlast Mlečana i prihvaćena ugarsko-hrvatska zaštita, dubrovačka vlastela je dobila pravo da između sebe bira kneza pa je time Dubrovnik stekao jedan od bitnih atributa samostalne države.⁷⁷ Kneževa vlast je u velikoj mjeri imala simboličnu ulogu. Vrijeme trajanja njegove vlasti mijenjalo se tijekom vremena, no na kraju se ustalilo na mjesec dana. Biral su ga članovi Velikog vijeća, a ista je osoba mogla biti izabrana na tu dužnost svake dvije godine. Na samome početku knez je imao i sudsku vlast, no s vremenom se njegova moć smanjivala i prelazila u ruke novih organa koji se dobivali ključne državne zadaće. Dužnost kneza bila je predstavljati Republiku prema puku i prema drugim državama. Osim toga, predsjedavao je vijećima, čuvao veliki pečat Republike, tajne dokumente i

⁷³ Šafer, Toni. "Represivna država: primjer Dubrovačke Republike u vrijeme humanizma i renesanse", *Essehist*, vol. 8, br. 8, 2016., str. 35.-46.

⁷⁴ Berković, "Vanjska", str. 203.-220.

⁷⁵ Karaman, Antun, *Dubrovnik: povijest, kultura, umjetnost*, Turistička naklada d.o.o., Zagreb, 2000., str. 13.

⁷⁶ Berković, str. 47.

⁷⁷ Mitić, str. 52.

ključeve gradskih vrata. Izabrani knez morao je biti stariji od pedeset godina te biti član Senata i dobiti apsolutnu većinu u Velikom vijeću. S vremenom je izgubio sudske ovlasti i vlast nad općinskim prihodima, tako da je zaista njegova funkcija imala samo simboličnu ulogu.⁷⁸

Organizacija vlasti u Dubrovniku može se promatrati kroz formiranje triju vijeća: Veliko vijeće, Senat (Vijeće umoljenih) te Malo vijeće. Prije formiranja ovih tijela, još dok je Dubrovnik bio pod vrhovnom vlašću Bizanta, izvori spominju narodnu skupštinu, kao skup svih građana. Ona je davala pristanak na zakone koje je donosila vlastela.⁷⁹ Uz narodnu skupštinu, kasnije je osnovano Veliko vijeće koje je bilo temelj i izvor sveukupne državne vlasti i koje je s vremenom preuzelo ovlasti od narodne skupštine. Članovi Velikog vijeća morali su biti punoljetni i oni su birali članove Malog vijeća i Vijeća umoljenih. Postojali su razni uredi na čelu kojih su bili službenici iz redova plemića, koji su bili birani na određeno vrijeme. Jedna od najvažnijih službi u Dubrovniku bila je služba *provisores* (hrvatski *providnici*).⁸⁰ Oni su se brinuli za sigurnost i dobrobit države te su nadgledali zakone, tj. njihovo pravilno izvršavanje. Mogli su se suprotstaviti svakoj odredbi dubrovačkih vlasti i obustaviti njezino izvršenje. Veliko vijeće je imalo u svojoj nadležnosti mnogo poslova i obveza. Vodio je vanjsku politiku i brinulo se o obrani Republike. Osim toga u njegovoj nadležnosti su bili državni prihodi, opskrba, trgovina, izgradnja zidina i javnih zgrada, stanovništvo i još puno toga.

Vijeće umoljenih ili Senat bilo je stvarna vlada i najvažnije političko tijelo Dubrovačke Republike.⁸¹ Tijekom godina broj senatora se konstantno mijenjao, da bi se nakon potresa 1667. ustalio na četrdeset i pet. Sastajali su se nekoliko puta tjedno, ovisno o potrebi. Senatori su se birali iz redova Velikog vijeća, svoju senatorsku čast su uživali doživotno, a sve državne poslove su obavljali besplatno.⁸² Poslovi koje je obavljao Senat su bili vrlo važni za Dubrovnik. U prvom redu on raspravlja o najvažnijim poslovima unutarnje i vanjske politike. Određuje poreze i carine, izrađuje nacrt zakona, imenuje konzule i poslanike u stranim državama te im daje upute i dopisuje se s vladarima.⁸³

⁷⁸ Mehmedović, str. 80.-95.

⁷⁹ Berković, str. 48.

⁸⁰ Foretić, *Prvi dio*, str. 136.

⁸¹ Karaman, str. 12.

⁸² Berković, str. 48.

⁸³ Mitić, str. 55.

Treće tijelo koje je sudjelovalo u političkoj vlasti Dubrovnika bilo je Malo vijeće. Ovo tijelo je sudjelovalo u izvršnoj vlasti, a imalo je karakter ministarskog vijeća. Ono je s knezom predstavljalo državu te je primalo u audijenciju poslanike stranih zemalja.⁸⁴ Ovo vijeće su činili knez i jedanaest vijećnika koji su se birali iz redova senatora. Kasnije, nakon velikog potresa 1667., njihov broj je smanjen na sedam i birali su se na godinu dana.⁸⁵

Ovakvim ustrojem političkih tijela u Dubrovniku sprječavao se i ograničavao utjecaj moćnijih obitelji u Dubrovniku. Sudstvo, koje je bilo vrlo bitan element dobrog funkcioniranja društva, ostalo je pod nadzorom Senata i Malog vijeća s knezom na čelu. Dubrovačka vlastela je obavljala sve funkcije u upravi i sudstvu države. Pučanima i građanima bile su dostupne samo manje važne službeničke dužnosti. Rijetki su bili slučajevi gdje bi se povjerila poneka diplomatska misija ili konzularna funkcija običnim pučanima ili građanima.

Knez Dubrovačke Republike

Slika 4: Knez Dubrovačke Republike⁸⁶

⁸⁴ Mitić, str. 53.

⁸⁵ Berković, str. 49.

⁸⁶ Isto, str. 50.

3.3. RAZDOBLJE IZMEĐU 1526. I 1667.

Već je spomenuto kako je Dubrovačka Republika tijekom petnaestog i šesnaestog stoljeća doživjela svoj gospodarski vrhunac te kako se to doba naziva zlatnim dobom Republike. No, ovo razdoblje, kad se pogleda politička situacija u Europi toga vremena, bilo je vrlo turbulentno. Osmansko Carstvo je već krajem petnaestoga stoljeća prodrlo duboko na Balkanski poluotok. Dubrovčani su teško podnosili situaciju u kojoj su prisiljeni plaćati Turcima harač u zamjenu za mir. Željeli su se osloboditi takvog stanja, a pomoć su tražili od svojih vrhovnih gospodara, ugarsko-hrvatskih kraljeva. Jer, Dubrovčani su i ugarsko-hrvatskom kralju plaćali godišnji danak od pet stotina dukata, koji im je osiguravao ugarsku zaštitu i slobodu trgovanja po Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu, a istovremeno im omogućavao slobodu i samostalnost u unutarnjim i vanjskim pitanjima. Plaćanje danka je prekinuto 1526. kada su Turci nanijeli poraz ugarsko-hrvatskoj vojsci na Mohačkom polju. Tada je prestala i vrhovna zaštita Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva, a ulogu novog zaštitnika preuzimaju Habsburgovci, tj. Austrija.⁸⁷

Tijekom 1526. i 1527. vodi se u Hrvatskoj i Ugarskoj borba oko prijestolja između Ferdinanda Habsburškog i Ivana Zapolje. Na koncu ovog sukoba kao pobjednik izlazi Ferdinand koji se kruni za kralja Ugarske i Hrvatske. Dubrovnik, zbog svoje udaljenosti i oslabljenih veza s ugarsko-hrvatskim kraljevima, nije se uplitao u ovaj sukob te se nije opredijelio ni za jednog kandidata. Ubrzo nakon krunidbe, Ferdinand u dopisu poziva Dubrovčane na vjernost te zahtijeva isplatu godišnjeg danka.⁸⁸ Dubrovčani tada poduzimaju diplomatske mjere kako bi uvjerali Ferdinanda da Republika mora čuvati neutralnost u protuturskim ratovima te da ne može plaćati tribut Austriji. U međuvremenu Republika šalje sultanu svoje poslanike koji će mu izraziti svoju vjernost.

Unatoč neplaćanju danka, važnost Dubrovnika za Habsburgovce bila je vrlo velika. Dubrovnik je, naime, bio važan izvor informacija te je njihov teritorij smatran izvrsnom bazom iz koje je trebalo izvesti protunapad na dominaciju Turaka na Balkanskom poluotoku.

⁸⁷ Berković, str. 74.

⁸⁸ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808. Drugi dio – Od 1526. do 1808*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1980., str. 8.

3.3.1. RAT SVETE LIGE (1538.-1540.)

Tijekom šesnaestog i sedamnaestog stoljeća dominirao je neprekidni sveti rat kršćana protiv Osmanlija. Dubrovčani, iako katolici, takav stav prema Osmanlijama nisu prihvatili. Nastojali su svim silama i mogućim sredstvima održati neutralnost Republike, a time i njezin prosperitet i njezinu sigurnost.⁸⁹

Prvi od velikih ratova u šesnaestom stoljeću između kršćana i Osmanskog Carstva dogodio se između 1538. i 1540. U veljači 1538. dolazi do sklapanja kršćanskog saveza, tzv. Svete lige protiv Turaka, u kojoj su se nalazile Venecija, Španjolska, papa i Austrija. Nakon sklapanja saveza, Mlečani zahtijevaju da mu se pridruži i Dubrovnik. U mletačkom zahtjevu Dubrovčani vide veliku opasnost za sebe pa šalju izaslanstvo papi u Rim, koje je imalo za zadatak uvjeriti papu da u ovom sukobu oni trebaju ostati neutralni. Papa, kao i ostali sudionici lige, uvažiše dubrovačke razloge te odbiše mletački zahtjev. No, Mlečani tu nisu stali. Pokušavali su napakostiti Dubrovniku na neke druge načine. Napadali su mu brodove i obalu, a pred gradom su stacionirali svoj ratni brod koji je pregledavao brodove koji su ulazili u dubrovačku luku te im otimao žito. Mlečani su bili uvjereni kako će Dubrovčanima njihova neutralnost u ratu Svete lige protiv Osmanlija donijeti im mnoge koristi, a sve na njihovu štetu. Da im barem djelomično zaustave rast trgovine i ometu ih u njihovom velikom trgovinskom zamahu, oni nagovore papu Pavla III. da zabrani kršćanskim državama prodaju oružja, željeza, drva za gradnju brodova jer će oni to slati na Istok kako bi pomogli Osmanlijama.⁹⁰ U prvi mah papa je povjerovao Mlečanima te je zabranio da se navedeno prodaje Dubrovčanima. No, nešto vremena kasnije, kad se bolje informirao, papa je svoju odluku opozvao te su Dubrovčani ponovno mogli kupovati onu robu koja im je zabranjena. No, Mlečani nisu posustajali u svojim naumima da i Republiku uvuku u ovaj sukob. Ponovno su pokušali nagovoriti papu da zabrani Dubrovčanima bilo kakav odnos s Turcima. Ovaj put je razlog bio taj što bi se Turcima uskratila mogućnost dobivanja informacija od Dubrovčana u pogledu planova Svete lige. Mlečani su računali da ako Sveta liga bude uporna u nastojanjima da joj se Dubrovnik priključi u borbi protiv Osmanlija, a

⁸⁹ Harris, str. 108.

⁹⁰ Cvjetković, Božo ", Dubrovnik i Svete Lige." *Narodna starina*, vol. 2, br. 2, 1922., str. 125.-145.

oni to odbiju, da će ih cijeli kršćanski svijet smatrati izdajicama kršćanskih interesa. Time bi bio zadan konačni udarac dubrovačkoj trgovini u kršćanskim zemljama. U takvoj situaciji bi kršćanske zemlje tražile da se i sama Republika i njezin grad unište, nakon čega bi Dubrovnik dospio u ruke Mlečana kao njihov najbliži susjed te onih koji su se u ovom sukobu najviše izložili turskim rukama. Pristanu li Dubrovčani ući u savez protiv Turaka, opet im se ne bi dobro pisalo. Tada bi, naime, na njih navalili Turci, kao na one koji nisu vjerni sultanu. U tom slučaju bi opet Mlečani okupirali grad, zbog opasnosti od turskog osvajanja. Nakon toga, Dubrovčani ponovno šalju izaslanike Pavlu III. koji prikazuje geografski položaj Dubrovnika te mu objašnjava kako bi sudjelovanje Dubrovnika u ovom sukobu značilo i propast Republike. Izaslanstvo je govorilo kako bi mogući prekid trgovine s turskim zemljama značio gospodarsku propast dubrovačke države. Osim toga, Dubrovnik se nalazi uz samu granicu s turskim zemljama, pa bi otvoreno pristupanje protuturskom savezu nagnalo Turke, koji su vojno neusporedivo jači od Dubrovnika, da zauzmu i unište Dubrovnik. Izaslanstvo je također dobilo naputak kako treba papi obrazložiti i tešku financijsku situaciju u kojoj se nalazi Republika. Uz mnogobrojne izdatke, Dubrovnik mora plaćati Turcima harač te ugarsko-hrvatskom kralju danak. Zbog tolike financijske iscrpljenosti, Republika jednostavno nije u mogućnosti sudjelovati u pomaganju Svete lige. Izaslanstvo je na kraju još reklo kako su sve ove činjenice vrlo dobro poznate Veneciji, no da oni jednostavno žele uništiti Dubrovnik. Na kraju, papa je priznao sve dubrovačke argumente te je tako Republika sačuvala neutralnost u ovom sukobu.⁹¹

S druge strane, i Osmanlije su imale svoje zahtjeve za uključivanjem Dubrovnika u ovaj sukob. Tražili su da im Republika stavi na raspolaganje pedeset brodova te da povuku sve brodove koji se nalaze u španjolskim vodama. Dubrovčani su i sultanu poslali izaslanstvo koje je obećalo povlačenje svojih brodova osim onih zarobljenih. U kakve je sve zakulisne igre Republika morala ući, govori i činjenica da u cijeloj ovoj priči nisu bili problem samo papa i turski sultan. Trebalo je, naime, odobrovoljiti i španjolskog cara Karla V. On je također tražio od Republike da mu ustupe brodove za rat s Osmanlijama. Dubrovačko izaslanstvo je i s njim uspjelo ispregovarati svoju neutralnost. Caru je također rečeno kako bi uključivanje Dubrovnika u ovaj sukob bilo pogibeljno. No, kako bi barem djelomično udovoljili

⁹¹ Na istome mjestu.

caru, izaslanstvo je predložilo da car silom otme nekoliko njihovih brodova da se oni mogu onda opravdati pred sultanom. Tako je Republika svojim izuzetnim pregovaračkim umijećem i diplomacijom uspjela sačuvati svoju neutralnost tijekom ovog sukoba. Kad su počeli mirovni pregovori između Venecije i Turske, neprijateljstvo Mlečana prema Dubrovniku polako je popuštalo. Kad je 1540. sklopljen mir, Mlečani su prestali sa svojim nasiljem nad Republikom te su čak i platili jedan mali dio ratne odštete.

No, unatoč tome što je Dubrovnik u ovom sukobu bio neutralan, ipak je pretrpio mnoge štete, prvenstveno u vidu pljačkaških pohoda na svoj teritorij. Tih godina stanje u Dubrovniku je bilo vrlo loše. Rashodi Republike su se drastično povećali zbog troškova obrane. Nesigurnosti na moru uvjetovale su smanjenje pomorske trgovine, zavladała je oskudica žita i uslijed toga skupoća.⁹²

Unatoč potpisanom primirju između Venecije i Osmanlija, u istočnom Sredozemlju su nastavljeni sukobi između Španjolaca i Turaka. No, Dubrovnik su ti sukobi zaobišli te je nastupilo gotovo tri desetljeća mira.⁹³

3.3.2. CIPARSKI RAT (DRUGI RAT SVETE LIGE) 1570.-1573.

Iako je nakon primirja između Osmanlija i Venecije nastavljen sukob Turaka i Španjolaca, Mlečani su poput Dubrovčana nastojali ostati izvan tog sukoba. No, u ožujku 1569. Osmanlije zahtijevaju od Mlečana da im predaju svoju koloniju Cipar. Taj zahtjev je bio povodom novog sukoba između Mlečana i Osmanlija koji je ostao poznat pod nazivom Ciparski rat.⁹⁴ Na samom početku sukoba turska vojska je izvršila invaziju na otok te ga zauzela. Turski uspjesi su bili od velike koristi za Dubrovnik i njegove trgovačke aktivnosti. Trgovačke veze između Osmanskog Carstva i Zapada, koje su išle preko Venecije, prekinute su pa je glavni smjer trgovine išao preko Dubrovnika. U takvoj situaciji, Venecija je postala ponovno glavni neprijatelj Republike. Imajući u vidu da su Mlečani spremni napakostiti Republici ne

⁹² Foretić, *Drugi dio*, str. 40.

⁹³ Harris, str. 110.

⁹⁴ Na istome mjestu.

birajući načine i sredstva, Dubrovčani su se okrenuli onom u čemu su bili najbolji, diplomatskim aktivnostima.

U Rimu je živio Dubrovčanin Fran Gundulić. Bio je vrlo obrazovan čovjek koji je bio povezan s mnogim vatikanskim dužnosnicima te kao takav bio je idealna osoba za zastupanje Republike kod pape. Mlečani su na sve načine pokušali prisiliti Dubrovnik da uđe u savez protiv Osmanskog Carstva, kao i u prošlom ratu. No, papa Pio V. i španjolski kralj Filip II. bili su na strani Dubrovnika. Španjolska je, kao mediteranska zemlja, davala veliki značaj svim događajima na Mediteranu. To područje je bilo svojevrsna granica između kršćanskog i islamskog svijeta. U takvoj situaciji Dubrovačka Republika bila je, kao jedina katolička zemlja u istočnom Mediteranu, vrlo važan čimbenik za španjolsku politiku. Dubrovačka neutralnost te njezine razvijene pomorske i trgovačke veze, za španjolsku politiku predstavljali su važan izvor informacija. Upravo su te informacije bile osnova za kreiranje i provođenje politike prema Turskoj.⁹⁵ Na kraju su Mlečani ipak morali popustiti u svojim zahtjevima, a Republika je dobila toliko željenu neutralnost i obećanje pape i kralja Filipa kako je nitko od savezničkih snaga neće smjeti napasti. No, tijekom tog razdoblja Dubrovnik je imao problema s uskocima. Oni su za vrijeme Ciparskog rata konstantno vršili pljačkaške pohode na dubrovački teritorij. Dubrovčani su ih gledali s velikom dozom straha te su pokušavali diplomatskim aktivnostima spriječiti njihove pljačkaške pohode na svoj teritorij. Kako je vrijeme prolazilo, tako su Dubrovčani postajali sve svjesniji da u ovom slučaju diplomatske aktivnosti nisu djelotvorne.

U listopadu 1571. došlo je do poznate bitke između osmanskog i kršćanskog brodovlja kod Lepanta. Ova bitka je svojevrsna prekretnica u borbama između Osmanlija i kršćanskog svijeta. Jer, pobjeda kršćanskih snaga pokazala je kako Turci nisu nepobjedivi. Dubrovačka Republika je sudjelovala sa svojih trideset brodova koji su bili u pričuvi te nisu sudjelovali u samoj borbi. Nesudjelovanje dubrovačkih brodova u Lepantskoj bitci je koristilo Dubrovčanima zbog njihova odnosa s Turcima. U ožujku 1573. potpisan je mir između Osmanlija i Mlečana. Tim mirom Mlečani su Turcima priznali osvajanje Cipra te su platili ratnu odštetu od tristo tisuća dukata. Sklopljeni mir s Turcima izazvao je burno negodovanje pape i cijelog kršćanskog svijeta. No, Dubrovčani su se tome veselili. Razlog njihovog veselja leži u činjenici

⁹⁵ Berković, str. 79.

što su na kraju oni ispali u očima pape vjerodostojniji od Mlečana, koji su ih na samom početku ovog sukoba predstavljali kao saveznike Osmanlija.⁹⁶

3.3.3. SPLIT KAO TRGOVAČKI SUPARNIK REPUBLIKE

Nakon Ciparskog rata Mletačka Republika nastavila je s politikom dominacije na Jadranskom moru koju je provodila prvenstveno želeći što više nanijeti štetu Dubrovačkoj Republici. Tijekom ovog rata dubrovačka diplomacija uspjela je u naumu da održi svoju neutralnost između zaraćenih strana, a gospodarstvo je od toga imalo velike koristi. U grad su dolazili trgovci iz Ancone, Barija, Firenze, Genove, Španjolci, Francuzi, Turci, Židovi i mnogi drugi. U takvoj situaciji Republika je željela izvući što veću korist pa je u srpnju 1571. povišila carinu na robu stranaca s pet na devet posto.⁹⁷ Takvo povećanje carina izazvalo je velike prosvjede stranih trgovaca, posebice Židova koji su u jadranskim lukama već bili jaki suparnici Dubrovčanima, a uživali su i veliku zaštitu Osmanskog Carstva. Zbog cjelokupne situacije u kojoj su se našli, mnogi Židovi su se odlučili svoje trgovačke aktivnosti preusmjeriti u Split kao alternativno središte Dubrovniku. Split je tada bio pod mletačkom vlašću i u njemu su Židovi i svi ostali trgovci trebali plaćati niže carine od onih u Dubrovniku. Mlečanima je u nekoliko navrata bilo predloženo da se Split pretvori u alternativno trgovinsko središte Dubrovniku. No, oni su odugovlačili ovaj prijedlog pa su se Židovi obratili Dubrovniku te su pregovorima uspjeli dobiti povlašteni status za svoje trgovačke poslove. Unatoč odugovlačenju, Mlečani su na kraju pristali pretvoriti Split u slobodnu trgovačku luku u lipnju 1590. te se od tada u njemu razvija velika trgovina između Venecije i Osmanskog Carstva. U Splitu su trgovci bili oslobođeni poreza te im je dopušteno kupovati i prodavati što god su htjeli. Ovakva situacija je jako pogodila i naudila dubrovačkim trgovinskim interesima. Turska trgovina preko Dubrovnika se izrazito smanjila. Borba između Dubrovnika i Venecije bila je na vrhuncu te se nisu birala sredstva. Cilj Mletačke Republike bio je da ekonomski unište Dubrovnik.⁹⁸ Budući da je Split bio pod mletačkom upravom, za robu koja je u njega stizala bilo je vjerojatnije da će sigurno biti prevezena u Italiju pod zaštitom mletačkih brodova.

⁹⁶ Cvjetković, str. 125.-145.

⁹⁷ Harris, str. 171.

⁹⁸ Foretić, *Drugi dio*, str. 80.

Također, Dioklecijanov grad imao je bolji zemljopisni položaj da može iskoristiti sve veća tržišta u Banja Luci i Sarajevu.⁹⁹ U ovakvoj situaciji Dubrovčani su pokušali svojim diplomatskim aktivnostima kod sultana vratiti svoj prvobitni trgovački položaj. No, svi relevantni ekonomski čimbenici su bili na strani Splita. Takvo stanje je potrajalo sve do 1645. kad je izbio novi rat između Osmanskog Carstva i Venecije. Pretvaranje Splita u slobodnu trgovačku luku stvorilo je vrlo veliku političku napetost između Dubrovčana i Mlečana, koja je dovela do nekoliko jakih političkih i teritorijalnih sukoba. Naime, Mlečani su se smatrali gospodarima čitavog Jadranskog mora. Držali su posebnu ratnu flotu koja je plovila Jadranom i u doba mira i u doba rata. Također su smatrali kako svi otoci u Jadranskom moru na neki način pripadaju njima te da se imaju pravo miješati u sve što se na njima zbiva. Takvim razmišljanjem u pojedinim situacijama su namjeravali neke otoke podvrgnuti pod svoju vlast. Takva prilika im je pružena u slučaju s otokom Lastovom.

3.3.4. LASTOVSKA BUNA 1602.

Otoku Lastovu, dubrovačka vlada je sve više smanjivala njegovu ograničenu autonomiju te je Lastovljanima nametala razne terete, što je dovelo do sve većeg nezadovoljstva tamošnjeg stanovništva. Povod lastovskoj buni bio je uvećanje kneževe plaće, obveza da se sagrađe jedan muški i jedan ženski zatvor, popravak kneževa dvora, obveza redovite straže u Kaštelu po danu i po noći itd.¹⁰⁰ Protiv ovih odredaba ustala je lastovska općina koja traži da se nove odredbe ukinu. Dubrovačka vlada njihove zahtjeve ignorira te ponavlja da se na otoku postupi prema novim odredbama. Ovakva situacija se više puta ponavljala, da bi krajem svibnja 1602. dubrovačka vlada na kraju provela svoje odredbe, a lastovska ih zajednica službeno i prihvatila. No, u isto vrijeme se spremala pobuna istaknutih Lastovljana. Oni su pod vodstvom tri lastovska svećenika, Marina Stjepanova, Frane Paskova i Marina Bartulova, željeli predati Lastovo Mlečanima.¹⁰¹ Preko dalmatinskog providura dostavili su svoju ponudu Mlečanima te su poručili kako će se okrenuti španjolskom potkralju u Napulju ili papi. Dubrovačka vlast ovime nije bila prekinuta jer na Lastovu

⁹⁹ Harris, str. 172.

¹⁰⁰ Vekarić, Nenad. "Lastovski pobunjenici 1602. godine", *Analiza Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, vol. , br. 43, 2005., str. 43.-73.

¹⁰¹ Na istome mjestu.

je i dalje boravio dubrovački knez koji je vršio svoju funkciju zajedno s lastovskim sucima. U ovom slučaju se, dakle, nije radilo o otvorenoj pobuni koja bi zbacila dubrovačku vlast te se može zaključiti kako Lastovljani nisu bili jedinstveni u ovoj pobuni protiv Dubrovačke Republike.¹⁰² Dubrovačka vlada nakon toga šalje na Lastovo pet stotina vojnika i tri dubrovačka suca koji će suditi pobunjenim Lastovljanima. U međuvremenu su Mlečani stigli na Lastovo da ga zauzmu, no vidjevši dubrovačku vojsku odustali su od vojne akcije. Dubrovački suci koji su poslani na Lastovo poduzeli su vrlo stroge mjere kako bi vođe pobune što strože kaznili. Neki su osuđeni na smrt; prvenstveno oni koji su pobjegli na Korčulu, osuđenima se plijeni cijela imovina te im se kuće ruše do temelja. Nakon nekog vremena dubrovačka vlada smanjuje broj svojih vojnika na Lastovu, a to koriste Mlečani koji početkom 1603. okupiraju Lastovo. Okupacija je trajala sve do 16. lipnja 1606. Dubrovačka vlada je odmah nakon okupacije otoka krenula sa svojim diplomatskim aktivnostima ne bi li Lastovo vratila pod svoju vlast. Pregovori su vođeni sa svim najvažnijim europskim političkim čimbenicima: papom, mletačkom vladom, španjolskim kraljem i njegovim namjesnikom u Napulju, turskim sultanom, francuskim kraljem... Španjolska je bila pripravna pomoći Republici, kako s brodovima tako i s vojnicima. S druge strane, Mlečani su ogovarali Dubrovčane kod sultana tvrdeći kako se Republika želi odmetnuti od Turaka te kako želi Španjolskoj predati Lastovo. No, Osmanlije nisu povjerovala u ove mletačke priče, već su počele zahtijevati da se Lastovo vrati Republici, prijeteci im čak i silom. Mletačka vlada je uvjeravala sve velike sile kako im nije cilj oteti Lastovo Dubrovniku. Ona kao gospodar cijelog Jadranskog mora osjetila se pozvanom intervenirati na Lastovu kako bi se ponovno uspostavio mir, jer se boji da se nemiri ne bi proširili i na njezin teritorij. Mišljenje dubrovačke vlade je bilo da se Mlečani ne smiju miješati u ovaj spor te da ne žele niti jednoj vladi priznati da joj nameće bilo kakve uvjete oko mirenja s pobunjenicima. Jer, mletačka vlada se smatrala arbitrom u ovom sukobu, a Dubrovčani nisu na to pristajali nego su zahtijevali od Mlečana da im vrate otok Lastovo kao njihov teritorij.¹⁰³ Nakon dugotrajnih pregovora, Mlečani su 16. lipnja 1606. ipak predali Lastovo Republici. Unatoč obećanju da će pomilovati pobunjenike, Republika nakon vraćanja Lastova pod svoje okrilje krši obećanje. Uhićuje

¹⁰² Vekarić, str. 43.-73.

¹⁰³ Foretić, *Drugi dio*, str. 82.

pobunjenike te ih šalje u dubrovački zatvor, a vojska koja je poslana na Lastovo pljačka otokom te ruši kaštel.

3.3.5. RAZDOBLJE DO KANDIJSKOG RATA

Nakon Lastovske bune, odnosi između Dubrovačke Republike i Mlečana nisu nimalo bili bolji. Mlečani su i dalje pokušavali napakostiti Dubrovčanima na sve moguće načine. Mletačko-turska trgovina koja je išla preko Splita bitno je ugrožavala dubrovačku trgovinu. Uz to, Mleci su Dubrovčane kod Turaka htjeli predstaviti kao španjolske saveznike, što Dubrovčanima nikako nije odgovaralo.

Između 1615. i 1620. raste napetost između Španjolske i Mlečana. Razlog je bio što su Španjolci počeli osporavati Mlečane kao gospodare na Jadranskom moru. Njihova ratna flota na Jadranu se počela otvoreno suprotstavljati mletačkoj. U španjolskoj floti su se nalazili i dubrovački brodovi pa je 1617. mletačka vlada zapovjedila da se brodovi Republike koji prevoze žito presreću te da svi uhićeni mornari služe kao veslači na mletačkim galijama.¹⁰⁴ Dubrovačka Republika se u ovom slučaju držala potpuno neutralno pa je pri kasnijim optužbama mletačke vlade tvrdila da su dubrovački brodovi i pomorci silom odvedeni u španjolsku flotu. Suprotstavljanje jedne velike sile poput Španjolske mletačkoj hegemoniji na Jadranu izazvalo je zadovoljstvo kod dubrovačke vlade. Novi španjolski kralj Filip IV. (1621.-1665.) 1623. je potvrdio stare dubrovačke povlastice u Španjolskoj i ostalim zemljama koje su pod španjolskom krunom.¹⁰⁵

Kako je vrijeme prolazilo, odnosi između Mlečana i Dubrovačke Republike nisu nimalo napredovali. Mlečanima je smetao dubrovački monopol trgovine soli. Jer, trgovina ovom namirnicom poticala je i drugi trgovački promet, posebno s Turcima. Zato je Mlečanima smetala neretljanska luka pa su htjeli upravo tu luku uništiti. Godinama su se Mlečani protivili, da bi se 1626. otvoreno pobunili na način da su zaplijenili dubrovački brod natovaren solju. Nakon toga, mletačka vlada donosi odluku po kojoj zabranjuje prijevoz svake druge soli po Jadranskom moru osim mletačke. Godine 1629. Mlečani pooštravaju zabranu trgovine tuđom solju po

¹⁰⁴ Harris, str. 117.

¹⁰⁵ Foretić, *Drugi dio*, str. 91.

Jadranu na način da donose odluku kako svaka sol koja nije mletačka treba biti bačena s brodova u more. Dubrovčani su po svojem starom običaju poduzeli određene diplomatske korake, a mletačka vlada im je odgovorila da ako žele prevoziti sol mogu je u mletačkim solanama nabaviti uz vrlo povoljne cijene. Mlečanima je; osim trgovine solju, bilo jako bitno ustati i protiv dubrovačke trgovine žitom. Stajalište Mlečana je bilo da Dubrovčani sa svojim brodovima mogu voziti jedino žito koje je namijenjeno uporabi u Dubrovačkoj Republici. Bude li žito voženo za uporabu izvan teritorija Dubrovačke Republike, ti brodovi će biti zarobljeni i dovezeni u Veneciju.¹⁰⁶

Mletačka vlada je, osim što je tvrdila da su gospodari Jadranskog mora, te su na taj način pokušavali naštetiti dubrovačkoj trgovini, imala pretenzije i na dubrovačke teritorije. Tako su 1630. počeli sve glasnije zastupati mišljenje kako je otok Lokrum njihov i to oduvijek. Borba za Lokrum trajala je punih pet godina, no osim dva manja incidenta, nije bilo rata, već je na djelu bila samo diplomatska borba. Budući da se tada vodio Tridesetogodišnji rat, europske sile su bile njime zaokupljene pa je Republika svoje diplomatske aktivnosti usmjerila na Osmansko Carstvo. Osim problema koji se ticao otoka Lokruma, Republika je kod Turaka isticala i problem slobodne plovidbe Jadranskim morem te plaćanja carine. Turci su u ovoj situaciji stali na stranu Dubrovnika te su čak počeli prijetiti Mlečanima ratom. U takvoj situaciji Mlečani su postali zainteresirani za pregovore. Dubrovačka vlada je smatrala kako je najbolje da pošalju u Mletke svojeg posebnog izaslanika koji će pokušati riješiti problem Lokruma, slobodne plovidbe po Jadranu bez plaćanja carine, slobodne trgovine soli i slobodne trgovine Dubrovčana u Mlecima te raznih mletačkih zapljena.¹⁰⁷ Na početku pregovora Mlečani su zauzeli čvrst stav u obrani svojih interesa. No, kako su pregovori išli sve dalje, tako su i oni počeli mijenjati svoje stajalište te su počeli izlaziti u susret Dubrovniku. Zasiurno su Turci i ostale europske sile imale utjecaj na popuštanje Mlečana. Otok Lokrum je prepušten Dubrovniku te su Mlečani pristali na slobodnu trgovinu solju na Jadranu. Najviše su se opirali popuštanju glede plaćanja carina za brodove koji plove po Jadranskom moru. Njihovo je stajalište bilo da je cijela vodena površina Jadrana njihov teritorij pa su prema tome svi brodovi koji njome plove dužni im plaćati carinu. Obrazloženje ovakvog stajališta je bilo da ono imaju velike troškove za uzdržavanje ratne flote koja

¹⁰⁶ Foretić, *Drugi dio*, str.97.

¹⁰⁷ Isto, str. 100.

se brine za sigurnost plovidbe Jadranom. Na kraju su ipak popustili te su pristali da Dubrovčani ne plaćaju punu carinu, već jedino malu svotu u znak priznavanja mletačke vlasti nad Jadranom. Jedino su brodovi koji će pristajati u mletačkim lukama plaćati punu carinu.

3.3.6. REPUBLIKA ZA VRIJEME KANDIJSKOG RATA (1645.-1669.)

Do 1645. Venecija i njezini posjedi su nosili prevagu u odnosu na Dubrovnik u trgovinskoj borbi na Jadranu. No te godine počinje Kandijski (Kretske) rat te se situacija lagano mijenja u korist Dubrovnika. Otok Kreta bio je jedini važniji mletački posjed u Egejskom moru. Njegova veličina, prirodna bogatstva te njegov položaj na važnim prometnim pravcima Sredozemlja i Levanta, bili su od izuzetne važnosti za Mletačku Republiku. Zbog toga su Turci konstantno nastojali da otok stave pod svoju kontrolu. Upravo je to nastojanje dovelo do tursko-mletačkog rata koji je trajao sve do 1669. Rat se vodio na Kreti, ali i u Dalmaciji te je Dubrovnik osjetio i dobre i loše strane ovog sukoba.

Na samom početku rata Turci su zabranili svaku trgovinu i promet s Mlečanima koji bi se odvijao na njihovim posjedima. Takvom odlukom zadan je ogroman udarac splitskoj luci koja se razvila u pravo trgovačko središte na Jadranu. No, ovakva odluka Osmanlija išla je u prilog Dubrovačkoj Republici. Jer, trgovina Turaka sa Zapadom i Mlečanima nije se skroz prekinula. Ona se i dalje odvijala, ali ne preko Splita i drugih turskih i mletačkih luka, već preko Dubrovnika.

Početak Kandijskog rata doveo je do ponovnog osjetnog zahlađenja u odnosima između Dubrovnika i Venecije. Obnavlja se neprijateljski stav Mlečana prema Dubrovniku te Mlečani ponovno počinju ometati dubrovačku trgovinu i mir na dubrovačkom teritoriju.¹⁰⁸ Oni su optuživali Dubrovačku Republiku da pomažu Turke ratnom opremom pa je mletačka vlast u Dalmaciji otvoreno nastupala protiv Dubrovnika i njegovih interesa, a pri tom su se služili velikom pomoći hajduka. Hajduci su živjeli na prostoru Dalmacije, Bosne, istočne Hercegovine, Boke... te su bili u službi Mlečana. Mlečani su hajduke iskorištavali u borbi protiv Turaka, a prema potrebi su ih iskorištavali i za stvaranje neprilika na dubrovačkom teritoriju. Hajdučke provale na turski teritorij su išle preko dubrovačkog pa su se u takvoj situaciji

¹⁰⁸ Foretić, *Drugi dio*, str.104.

Dubrovčani našli u neprilici jer su se zamjerali Turcima. Oni su Dubrovčanima prigovarali kako namjerno i bez odupiranja provaljuju s njihova područja. Tako su Turci zauzvrat počeli provaljivati na mletačka područja preko dubrovačkog zemljišta. U takvoj situaciji Dubrovčani se nisu suprotstavljali ni jednoj ni drugoj strani. Čak se nisu opirali hajdučkim provalama i pljačkama vlastitog teritorija, za što nisu imali dovoljno vojničke snage. Osim neprilika s hajducima, Dubrovčani su imali problema i s Dalmatincima te bračkim i rapskim galijama. U vrijeme Kandijskog rata dogodio se i novi pokušaj lastovske bune (1652.-1653.). Republika je na Lastovu stezala autonomiju te sputavala ekonomski život lokalnog stanovništva, što je i dalje bio velik razlog za nezadovoljstvo jednog dijela Lastovljana. Većina stanovnika ostala je vjerna Dubrovačkoj Republici, a ovaj drugi, manji dio stanovnika, pokušao je potražiti pomoć kod Mlečana. No, ni mletačka vlast se nije htjela miješati tako da stvarne pobune nije ni bilo.

U ovom sukobu Dubrovčani nisu doživljavali neprilike samo od Mlečana. Turci su im 1652. zabranili trgovinu s Mlecima te su zatražili da im se vrati suvišak carine koji su od početka rata naplaćivali za tursku trgovačku robu.¹⁰⁹ Provale okolnog turskog stanovništva na dubrovački teritorij također su bile česte. Unatoč svim ovim neprilikama, dubrovačka trgovina je sve do velikog potresa 1667. bila vrlo dobra. Promet s Turskom koji je išao preko Splita ponovno je preuzeo Dubrovnik, što je rezultiralo novim trgovačkim usponom, a time i znatnom koristi za Republiku.

¹⁰⁹ Foretić, *Drugi dio*, str.106.

3.3.7. VELIKI POTRES 1667.

Južna Dalmacija i dubrovačko područje poznata su kao područja čestih, a katkad i vrlo jakih seizmičkih aktivnosti. Tako je Dubrovnik u jutarnjim satima 6. travnja 1667. pogodio snažan potres koji je razorio mnoge građevine i pretvorio grad u kratkom vremenu u hrpu ruševina. Nakon toga uslijedio je veliki požar koji je harao gradom iduća tri tjedna.¹¹⁰ Ovaj potres srušio je velik dio grada i usmrtio gotovo polovicu njegova stanovništva.¹¹¹ Neko vrijeme je situacija u Republici bila katastrofalna te je vladao potpuni društveni kolaps. U cijeloj ovoj situaciji počele su krađe pripadnika najsiriromašnijih slojeva, slugu, radnika te mnogobrojnih stranaca koji se nisu nimalo obazirali na dubrovačke zakone. Neposredno nakon potresa, u Dubrovniku nije bilo vlasti koja bi upravljala Republikom. Patricijski vođe Republike bili su mrtvi, ranjeni ili su pobjegli iz Dubrovnika. Dio plemića je iskoristio ovu katastrofu i kaos kako bi se obogatio. Opljačkana je državna blagajna, novac iz carinarnice i ostalih institucija te su zatim pobjegli s brodovima.¹¹² No, nije sav vladajući sloj Republike težio vlastitom bogaćenju. Dio plemstva se okupio oko iskusnog i cijenjenog senatora Luke Zamanje koji je zastupao stajalište da se grad ne napušta te da se učini sve što je u njihovoj moći kako bi se grad i Republika što prije oporavili. Plemstvo je na čelu sa Zamanjom 11. travnja izdalo prve odredbe Vlade u izvanrednom stanju u kojima se zabranjuje napuštanje grada, utvrđuje uspostavljanje jedinice od tri stotine vojnika koji će braniti grad, imenovanje prijelazne vlade od deset patricija te imenovanje šest kapetana od kojih je svaki bio zadužen za pedeset vojnika.¹¹³ Vlada je također odmah poslala dopis Stijepi Gradiću u Rim u kojem ga se upućuje da obavijesti papu o potresu i traži pomoć u novcu, strjeljivu i žitu. Dubrovačka vlada se bojala da Mlečani ne iskoriste tešku situaciju u Republici te da ne zaposjednu Dubrovnik. Također je postojala velika bojazan da će Turci poduzeti određene korake protiv Republike. Jer, Turci ne bi prihvatili ni dopustili da Dubrovnik padne u mletačke ruke. Vrijeme koje je uslijedilo nakon razornog potresa u dubrovačkoj povijesti obilježeno je grčevitom borbom za ekonomsko preživljavanje i

¹¹⁰ Berković, str. 21.

¹¹¹ Balija, Petrica, "Sve se razgrabi ko je bolje mogo: krađe iz ruševina nakon dubrovačkog potresa iz 1667. godine", *Analiza Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, vol. , br. 53/1, 2015., str. 149.-193.

¹¹² Harris, str. 337.

¹¹³ Isto, str. 338.

državnopravni opstanak Republike.¹¹⁴ Već nekoliko dana nakon katastrofe počela je obnova sustava vlasti. Taj sustav se temeljio na institucijama te na odgovornosti svih građana, prvenstveno vlastele. Plemstvo je nailazilo na velike poteškoće u vraćanju svojeg autoriteta u Republici. Unatoč velikom nezadovoljstvu stanovništva, neposluhu, kriminalu, pa čak i oružanoj pobuni, u mentalitetu dubrovačkog stanovništva ostalo je uvjerenje da plemstvo vlada i upravlja Republikom na dobrobit cijele zajednice. Vlastela je i dalje predstavljala simbol neovisnosti i slobode, što su svi htjeli očuvati u trenutku kad su im Venecija i Turska zaprijetile. Ipak, neposluh građana u ovom razdoblju bio je znatno intenzivniji nego u vremenima prije potresa. Krađe i prijevare bili su dio dubrovačke svakodnevice toga razdoblja. Najveći broj prijavljenih krađa dogodio se za vrijeme iskopavanja vrijednosti ispod ruševina. Situacija je bila dosta teška jer je uz još nekoliko manjih potresa požar harao gradom gotovo tri tjedna.¹¹⁵ Unatoč tome, gradske zidine su, uz manja oštećenja, ostale u svojoj funkciji, što je osiguralo opstanak Republike i omogućilo vlasteli da ubrzo uspostavi kontrolu nad gradskim vratima. Time je započela uspostava reda i stabilizacije. Mali broj vojnika koji je Republika angažirala zaustavio je pohode razbojnika i pljačkaša te je uspostavljena djelomična kontrola nad iznošenjem vrijednosti iz grada. Dubrovnik je oduvijek imao slabo prohodne putove koji su ga povezivali s zaleđem. Nakon velikog potresa, upravo se ta činjenica pokazala vrlo važnom. Uski i teško prohodni putovi su onemogućavali brzu i masovnu provalu razbojnika u grad te brži bijeg izvan granica Republike s ukradenim vrijednostima. Budući da je Republika raspolagala s malim brojem vojnika, neposluh i razbojstva na njezinom širem teritoriju nije bilo moguće suzbiti u kratkom vremenu. Glavni zadatak vlasti bio je ponovno uspostaviti vlast i pravni sustav u gradu i njegovoj okolini, što je bio preduvjet za opstanak i funkcioniranje Republike. Proces stabilizacije na udaljenim teritorijima Republike trajao je više godina. Vlastela je svojim autoritetom trebala vratiti sigurnost i red, no to je u nekim situacijama bilo vrlo teško. Vojska je uglavnom bila plaćenička pa nije bila odana Republici niti je osjećala moralnu odgovornost prema stanovništvu, pa su neki vojnici znali cijelu ovu situaciju iskoristiti radi vlastite koristi. Iako su vojnici u Dubrovačkoj Republici na društvenoj skali oduvijek bili pri samom dnu, u ovoj su se situaciji plemstvo i puk morali osloniti na njih. Iskopavanje i prenošenje dragocjenosti na sigurnija mjesta su se povjeravala

¹¹⁴ Balijs, str. 149.-193.

¹¹⁵ Na istome mjestu.

upravo njima. Krađe koje su počinili vojnici ostavile su velike posljedice na stanovništvo jer su ugrozile sigurnost i povjerenje građana.¹¹⁶

No, dubrovačka vlast je, unatoč svim nedaćama koje su je zadesile, uspjela očuvati postojanje Republike. Svojim diplomatskim djelovanjem prema europskim silama te internacionaliziranjem vlastite krize i pitanja svojega opstanka, mudrim su se diplomatskim potezima oduprli svim nedaćama i prijetnjama, a potom iznimnim naporima obnovili svoj grad i državu.¹¹⁷

3.4. GODINE ZALAZA (1669.-1792.)

Mirovnim ugovorom iz 1669. završio je Kandijski rat između Osmanskog Carstva i Mletačke Republike. Osmanlije su dobile najveći dio otoka Krete (osim nekih luka), dok su Mlečani proširili svoje posjede u Dalmaciji. Potpisanim primirjem ponovno se otvorila splitska trgovinska luka koja je djelomično naštetila dubrovačkoj trgovini. Mlečani su sve to promatrali s velikim zadovoljstvom jer su vjerovali kako će to na kraju dovesti do sloma Dubrovačke Republike te njezinog konačnog gubitka neovisnosti. No, Mlečani se nisu zadovoljili samo s time. Jedan od njihovih ciljeva bio je uništiti dubrovačku trgovinu solju na Neretvi. Budući da su potpisali primirje s Osmanlijama, oni su pokušali pridobiti i njih kako bi ostvarili svoje ciljeve. U početku Turci nisu branili dubrovačku trgovinu na Neretvi, no s vremenom su turski službenici dopuštali Mlečanima da vrše nasilja nad Dubrovčanima i da im ometaju trgovinu solju. Dubrovčani su pokušavali i jednoj i drugoj strani dokazati kako im je turski sultan još u šesnaestom stoljeću potvrdio povlastice o pravu trgovanja solju na Neretvi. Mlečani su i tada pokušavali dobiti te povlastice, no nije im uspjelo te je trgovina solju na Neretvi ostala monopolizirana od strane Dubrovnika.¹¹⁸ Posljedica mletačkog nasilja na Neretvi bila je da Dubrovčani nisu mogli ispunjavati svoje obveze prema Turcima u opskrbi solju pa su tako Mlečani stvorili sebi predispoziciju da oni budu ti koji će snabdijevati Turke ovom važnom namirnicom. Već je tijekom prosinca 1673. prepuštena prodaja soli Mlečanima na Neretvi, a Dubrovčanima je bilo dozvoljeno da je prevoze samo kopnom. Od tada je prodaja dubrovačke soli na

¹¹⁶ Na istome mjestu.

¹¹⁷ Berković, str. 22.

¹¹⁸ Foretić, *Drugi dio*, str. 148.

Neretvi prilično otežana, dok napreduje mletačka. Kako bi oporavili svoje trgovinske aktivnosti, Dubrovčani su otvorili trgovinu solju u Stonu i na Pločama te su tamo privukli mnogo kupaca iz susjednih turskih zemalja.

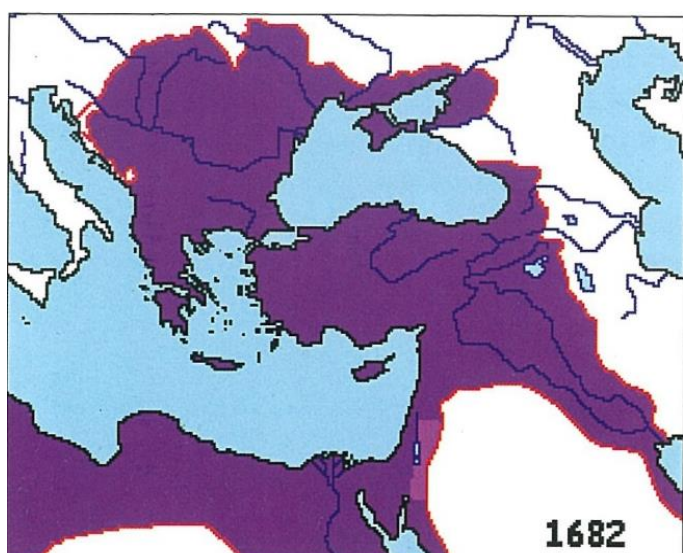
3.4.1. SUKOB S TURCIMA 1677.-1682.

U drugoj polovini 1676. na mjesto velikog vezira u Osmanskom Carstvu dolazi Kara Mustafa. Njegova politika se temeljila na nasilnom izvlačenju novca za državnu blagajnu i za sebe osobno. On je u srpnju 1677. poslao svojeg poslanika u Dubrovnik gdje je Dubrovačka Republika optužena kako je za vrijeme Kandijskog rata povisila carine za tranzitnu robu iz susjednih zemalja te da traži plaćanje odštete od tristo i pedeset tisuća dukata, u suprotnom će zauzeti i uništiti Dubrovnik i pobiti njegove stanovnike.¹¹⁹ Dubrovačka vlada je odmah reagirala te uputila svoje poslanike u sve europske prijestolnice, moleći vojnu i drugu pomoć. Republika je također poslala poslanstvo u Carigrad te bosanskom paši u Sarajevo. Budući da poslanici nisu prihvaćali turske zahtjeve bili su bačeni u tamnicu. Nedugo nakon toga, Osmansko Carstvo se odlučilo za rat protiv Rusije. Taj sukob je dobro došao Dubrovniku jer je glavna pozornost Turaka bila usmjerena na sukob s Rusijom.¹²⁰ Kad je turska vojska u Ukrajini doživjela poraz, veliki vezir je smanjio svoje zahtjeve te je bio spreman na dogovor. Svoje službene zahtjeve je smanjio na šezdeset tisuća dukata te je prekinuo blokadu Dubrovnika. Ovakva situacija s Turcima je dovela do toga da je u Republici stanovništvo bilo podijeljeno na one koji su vjerovali da dobri odnosi s Osmanskim Carstvom pružaju Dubrovniku stabilnost, zaštitu i napredak te na one koji su poticali neprijateljstvo prema Turcima i suradnju sa zapadnim silama. Tako se Dubrovnik okrenuo svojoj staroj i provjerenoj politici, nastojeći imati i Turke i zapadne sile za svoje saveznike. Osmanskom Carstvu je iskazivana odanost i vjernost, a istovremeno se stupilo u tajne pregovore s Bečom. Habsburškom caru Leopoldu I. poslano je poslanstvo koje je započelo pregovore o uvjetima prema kojima bi Dubrovnik obnovio svoju pokornost caru. No, iza ovakvog političkog pristupa stajao je tradicionalan strah od Venecije. Mletačka Republika nije se odmah

¹¹⁹ Berković, str. 88.

¹²⁰ Foretić, *Drugi dio*, str. 158.

pridružila novoj Svetoj ligi Austrije i Poljske protiv Osmanskog Carstva. Jer, ona se borila između podijeljenih strana kao i Dubrovnik. Postojao je dio stanovništva koji je bio za mir s Osmanlijama i dio stanovništva koji je bio za pristupanje Svetoj ligi. Na kraju se Venecija pridružila Austriji i Poljskoj u ožujku 1684. Od tog trena za Dubrovnik je bilo iznimno važno da intervenira u Beču, kako bi spriječio Veneciju u naumu da uguši dubrovačku trgovinu i uništi dubrovačku neovisnost.¹²¹ Austrijska zaštita je bila vrlo važna za Dubrovnik i bilo je vrlo važno da Mlečani za to saznaju kako ne bi došli u napast da iznenada napadnu Republiku. Nakon dugih pregovora Dubrovačka Republika je 20. kolovoza 1684. obnovila savez s habsburškim carem. Tim savezom Dubrovčani su se obvezali ponovno plaćati tribut od pet stotina dukata, ali tek kad habsburški car ponovno zavlada balkanskim zaleđem.¹²²

Tursko Carstvo 1682. godine

Slika 5: Tursko Carstvo 1682.¹²³

¹²¹ Harris, str. 350.

¹²² Isto, str. 351.

¹²³ Berković, str. 89.

3.4.2. DUBROVNIK U DOBA VELIKOGA TURSKOG RATA 1683.-1699.

Veliki vezir Kara Mustafa, tijekom 1683. započeo je s napadima na srednju Europu. Sa svojom vojskom napada Beč koji ne uspijeva zauzeti. Čak naprotiv, 12. rujna 1683. njegova vojska biva potučena od strane kršćanskih sila kojima je znatnu pomoć pružio poljski kralj Jan Sobjeski. Ovaj poraz turske vojske donio je znatan obrat u europskoj politici. Dubrovnik nakon turskog poraza nastavlja s politikom gdje želi obje strane imati za svoje saveznike. Kao kršćanski grad i grad koji je odan Svetoj Stolici, veselio se porazu Turaka. No, zbog bojazni od snažnih Osmanlija njegovi poslanici odlaze sultanu i isplaćuju godišnji danak te izražavaju svoje veliko žaljenje zbog turskog poraza. Rat između Turaka i kršćanskih sila se nastavio, a kršćanskim silama se u ožujku 1684. pridružuje i Venecija. Cilj Mlečana bio je proširiti svoj teritorij u Dalmaciji. Tako se Dubrovnik našao u teškoj situaciji jer od Turske se nije mogao nadati pomoći, no također mu nije mogla ni naškoditi zbog ugroženosti od strane saveza kršćanskih sila.¹²⁴ Kako su se uspjesi Habsburgovaca nizali, tako se i naklonost Dubrovnika povećavala. Početkom rujna 1686. pao je i Budim u ruke kršćanskih sila. Iako još nije bio obvezan, Dubrovnik je počeo potajice Beču plaćati godišnji tribut, a istodobno je pomagao Turke u Herceg-Novom. Sve to vrijeme Mlečani uopće nisu bili svjesni da se Dubrovačka Republika nalazi pod habsburškom zaštitom. U listopadu 1687. pao je Herceg-Novi, a u rujnu iduće godine i Beograd dolazi u ruke kršćanskih sila. Činilo se da će sukob između Turaka i kršćanskih sila završiti vrlo brzo, pobjedom Svete lige. U to vrijeme, vlada Dubrovačke Republike je zaokupljena isključivo Venecijom. Njezina nastojanja su usmjerena na to da osmanski porazi u Hercegovini idu u prilog habsburškom caru. Tako je krajem 1688. Leopold izdao dokument kojim sve stanovnike Hercegovine stavlja pod svoju zaštitu te im jamči stare povlastice, uključujući slobodu vjere. Nakon prvotnih uspjeha habsburške vojske, tijekom 1690-ih osmanska vojska ih počinje potiskivati te u listopadu ponovno osvajaju Beograd. Iste godine Habsburška Monarhija je ušla u sukob s francuskim kraljem Lujem XIV. koji je provalio u Njemačku. Tako je car Leopold počeo ratovati na dvije strane pa se počelo razmišljati o mogućem miru s Turcima. Primirje između Leopolda i Turaka nikako nije odgovaralo Dubrovniku koji je

¹²⁴ Foretić, *Drugi dio*, str. 174.

uložio jako puno napora u pridobivanju Hercegovaca za cara pa su strahovali od turske osvete. Također su se bojali da carska vojska neće moći prodrijeti preko Bosne i hercegovačkog područja sve do Dubrovnika pa će se Mlečanima pružiti prilika da okupiraju dubrovačko zaleđe. Tako je dubrovačka vlada i dalje zagovarala zamisao da habsburška vojska provali u Bosnu i Hercegovinu. Njezin argument je bio da je turska vlast na tom teritoriju slaba bez jačih utvrda te bi carska vojska vrlo lako riješila vojnu akciju u svoju korist. Također su tvrdili kako je kršćansko stanovništvo privrženo caru te da su unutarnje prilike u Osmanskom Carstvu vrlo loše zbog unutarnjih borbi, pomanjkanja vojničke borbenosti, slabih financija itd. Dubrovčani su se nadali da će oslobađanjem bosanskog i hercegovačkog teritorija te njihovim teritorijalno-političkim povezivanjem s Ugarskom, Transilvanijom, Vlaškom i Moldavijom Dubrovnik postati znatno važnija trgovačka luka.¹²⁵ Ponovno osvajanje Beograda od strane turske vojske opet je ugrozilo Dubrovnik. Habsburški car nije bio u stanju pružiti im nekakvu zaštitu, a veze s Turcima su bile prekinute. Kako je bilo sve vjerojatnije da će ratni sukob uskoro završiti, bilo je jasno da Dubrovnik nema moćnih susjeda koji bi branili njegove interese. Venecija je bila ta koja je spremno čekala povoljan trenutak kako bi pripojila Dubrovnik novostečenim posjedima u Dalmaciji. Tijekom 1694. mletačke su snage uz pomoć hajduka obnovile napade na turske dijelove Hercegovine, a sve s ciljem da potpuno izoliraju Dubrovnik od osmanskog područja. Dubrovačkoj Republici je brzo trebao mir zaraćenih strana, ali nije ga mogao dobiti zbog prijedloga svih strana da zadrže teritorij koji trenutno posjeduju. No, Dubrovčanima je zbog vlastitog političkog i trgovačkog opstanka bilo jako bitno da budu u dodiru s turskim, a ne s mletačkim teritorijem. No, prije svega bilo je neophodno ponovno uspostaviti dobre odnose s Osmanskim Carstvom. Jer promjena podaničke vjernosti u Konstantinopolu je izazvala veliko nezadovoljstvo osmanske vlasti. U takvoj situaciji dubrovačka vlada je ponudila Osmanlijama obnovu plaćanja harača sa svim zaostacima, što su Osmanlije vrlo rado prihvatile.¹²⁶

Rat je trajao uz pobjede i poraze s jedne i druge strane. Pregovori oko potpisivanja primirja počeli su 1698. u Srijemskim Karlovcima, a samo potpisivanje mira zbilo se 26. siječnja 1699. Mir su potpisali svi predstavnici zaraćenih strana osim mletačke, no i mletački Senat je na kraju u veljači iste godine potpisao mir. Odugovlačenje mletačke strane bilo je upravo zbog Dubrovnika. Na pregovorima u

¹²⁵ Isto, str. 185.

¹²⁶ Harris, str. 352.

Srijemskim Karlovcima turska delegacija je brzo pristala na austrijske i mletačke teritorijalne zahtjeve, osim dubrovačkog zaleđa. Jer Turcima je bilo u interesu da zadrže teritorijalnu vezu s Dubrovnikom kao važnim središtem na Jadranskom moru. Uz to, Osmanlijama je bilo bitno da im dubrovačka vlada plaća danak koji se najviše prikuplja od njihove međusobne trgovine. Sklopljenim mirom turski teritorij u Europi je znatno smanjen pa je samim time smanjena i moć Osmanskog Carstva. Unatoč tome, Turska je ostala velika i snažna država u europskim okvirima. Za Dubrovačku Republiku je bilo vrlo važno što je na teritoriju Bosne, Hercegovine i gotovo cijelog Balkanskog poluotoka ostala i dalje turska vlast. Nakon ovog rata Dubrovnik prestaje plaćati danak ugarsko-hrvatskom kralju te se od toga vremena više ne izjašnjava kao dio ugarske države.¹²⁷

3.4.3. DUBROVNIK OD 1699. DO 1762.

Nakon potpisanog mira u Srijemskim Karlovcima Mlečani su odbijali povući se s nekih teritorija. To su opravdali pravom da zadrže te teritorije koje nisu uzete u obzir teritorijalnim odredbama mirovnog sporazuma.¹²⁸ Osim toga, Mlečani su ustrajali i na pomorskoj blokadi Dubrovnika. Jer Veneciju je osim teritorijalnih zahtjeva zanimala i trgovina, a da bi očuvala trgovinu u svojim dalmatinskim lukama bila je spremna na dogovor i kompromis. Tako su se Turci i Mlečani u veljači 1701. ipak dogovorili o granici. Venecija je povukla svoju vojsku sa spornih područja u Hercegovini te se na taj način obnovila teritorijalna veza između Dubrovnika i Osmanskog Carstva. Završetkom rata Republika je ponovno trebala plaćati harač Osmanskom Carstvu. No, mletačka blokada je toliko financijski iscrpila Dubrovnik da jednostavno nisu bili u stanju ispuniti svoje obveze plaćanja. Zbog toga je dubrovačka vlada nastojala odgoditi i smanjiti godišnji iznos harača. Politička situacija za takvo pregovaranje je bila povoljna. Turci su naime, nakon pretrpljenog poraza i jačanja moći habsburške dinastije postali bitno blaži i popustljiviji u pregovorima. Dubrovačka vlada je mogla slobodnije odbijati turske zahtjeve i iznositi svoje prijedloge. I tako je u kolovozu 1703. postignut dogovor gdje Osmanlije najvećim dijelom opraštaju dugove Republike. Za razdoblje od 1699. do 1703. platit

¹²⁷ Foretić, *Drugi dio*, str. 194.

¹²⁸ Harris, str. 353.

će samo iznos dosadašnjega jednogodišnjeg danka, a za ubuduće snižava im se danak za jednu trećinu. Smanjenje danka i opraštanje većeg dijela dugova bilo je od velike koristi za Dubrovnik. Dubrovačka vlada je također htjela riješiti i problem đumruka, tj. carine. Dubrovački trgovci su izravno plaćali carinu samo u Carigradu, Drinopolju i Brusi, a svagdje drugdje su od nje bili oslobođeni jer je dubrovačka vlada u to ime plaćala određeni godišnji paušalni iznos koji se također zvao đumruk.¹²⁹ Cilj dubrovačke vlade bio je da se i đumruk smanji na trećinu iznosa, no na kraju su se ipak morali prilagoditi turskim zahtjevima.

Sve do 1714. dubrovačka vlada s promjenljivim uspjehom vodi borbe protiv otvaranja novih luka na Neretvi. To se prvenstveno odnosi na luke u Novom, Risnu te Makarskoj. Zahtjevi za zatvaranjem tih luka od strane Dubrovnika nisu bili prihvaćeni od strane turske vlasti. Otvaranje ovih luka je bilo u interesu prvenstveno Mlečana, a zatim i bosanskih trgovaca. Kako je vrijeme prolazilo, tako se i trgovački promet Dubrovnika i ostalih balkanskih zemalja sveo na malu mjeru, a održao se u većoj mjeri jedino s Bosnom i Hercegovinom. No, i tamo dubrovački trgovci ne odlaze u velikoj mjeri, nego bosanski i hercegovački dolaze u Dubrovnik. Glavni razlog je netrpeljivost lokalnih i regionalnih turskih vlasti koji se nisu na najbolji način odnosili prema dubrovačkim trgovcima.

Tijekom 1715. ponovno dolazi do sukoba između Turaka i Mletačke Republike, kojoj 1716. pristupa Austrija. Kao i za vrijeme prošlog sukoba, Dubrovačka Republika se ponovno našla u neprilici. Nisu se htjeli zamjeriti ni jednoj strani, a njihova glavna bojazan je bila da Mlečani ne zauzmu njihovo zaleđe te im time prekinu teritorijalne dodire s Turskom. U ovom ratu Mlečani su postigli dosta uspjeha u Hercegovini pa je 1718., kad se sklapao mir u Požarevcu, dubrovačka vlada na sve načine pokušavala da im se ne ukine granica s Turcima. Jer Mlečani su i ovaj put zahtijevali da im se dopusti da pripoje zauzeta područja u hercegovačkom zaleđu Dubrovnika. Osmanska delegacija je prepustila Austriji Banat, preostali dio Srijema, velika područja u sjevernoj Bosni i sjevernoj Srbiji no suprotstavila se mletačkim zahtjevima za južnom Hercegovinom. Dubrovački poslanici, kad bi štitili dubrovačke interese oko pitanja teritorija južne Hercegovine, uvijek bi pokazivali kako su u prvom redu Turci oni koji se protive ustupanju spornog područja Mletačkoj Republici. Na kraju su austrijski predstavnici predlagali da Dubrovačka Republika

¹²⁹ Foretić, *Drugi dio*, str. 198.

ostane u teritorijalnoj vezi s Turskom. Također su predstavnici Engleske i Nizozemske, koji su bili posrednici između zaraćenih strana, utjecali na mletačku delegaciju da popusti u vezi ovog pitanja. Konačno, na kraju je i Mletačka Republika pristala na požarevački mirovni ugovor koji, između ostalog, određuje da Dubrovnik s kopnene strane ostane u vezi s Osmanskim Carstvom.¹³⁰ Unatoč ovom neuspjehu, u cjelini gledano, Venecija je mogla biti zadovoljna s onim što je dobila požarevačkim mirom. Na istočnojadranskoj obali osigurala je velike teritorijalne posjede. Split je ponovno postao uspješan trgovinski suparnik Dubrovniku, a druge luke, poput Herceg-Novog i Makarske, postala su jaka središta trgovine solju s turskim zaleđem, koja je nekad bila monopolizirana od strane Dubrovačke Republike.

U osamnaestom stoljeću dva puta (1722. i 1761.) došlo je do sukoba s Turcima, a glavni razlog je bio u problemu harača. Turci su, naime, tražili od Dubrovčana da im se harač isplaćuje kao redoviti godišnji danak u starom iznosu, a ne svake treće godine. Druga solucija koju su Turci pokušali ispregovarati jest bila ta da Dubrovčani od haračara postanu podanici. Ove zahtjeve su pravdali time da se gospodarsko stanje Republike od 1703. poboljšalo. No, Dubrovčani su uspjeli mitom odvratiti ovu opasnost od sebe.

Dubrovnik je imao dugotrajni spor s Venecijom u vezi polaganja prava na Jadransko more te plaćanja carina. Dubrovčani su tvrdili da su carine za druge ukinuli, dok ih oni i dalje moraju plaćati. Mlečani su s vremenom svotu carine, koja je ugovorena 1635., opteretili nekim novim dodacima. Također su sjekli šumu na otoku Mljetu te lovili ribu na dubrovačkom teritoriju. Sve to je proizlazilo iz staroga mletačkoga stajališta da je Jadransko more u cijelosti njihovo. No, sada kad su Dubrovčani potpomognuti Turcima i kad mletačka moć na Jadranu opada, dolazi do otvorenog ustajanja protiv mletačkog stajališta. Nakon dugih pregovora, posredstvom bosanskoga paše, u Travniku je 16. srpnja 1754. sklopljen sporazum između Dubrovnika i Mlečana. Tim ugovorom Mlečani su pristali da se plaćanje carine izmijeni. Sporazum je bio više simbolične prirode jer je određeno da svake treće godine dva dubrovačka poslanika u ime Republike plaćaju danak koji se sastojao od vrča čistog srebra vrijednog trideset mletačkih dukata.¹³¹ Zauzvrat, Mlečani su se obvezali da neće više sjeći šume niti će loviti ribu na dubrovačkom teritoriju. I jedna i

¹³⁰ Foretić, *Drugi dio*, str. 209.

¹³¹ Harris, str. 355.

druga strana su bile zadovoljne ovakvim ishodom pregovora. Dubrovčani zbog minimalnog novčanog davanja, a Mlečani zbog toga što im se makar simbolično priznalo njihovo pravo na Jadran. Otada, glavni vanjski neprijatelj Dubrovnika više neće biti Venecija nego Francuska.

Francuska vlada je početkom osamnaestog stoljeća pomogla dvjema trgovačkim kućama otvoriti urede u Dubrovniku. Za vrijeme Sedmogodišnjeg rata (1756.-1763.) Dubrovačka Republika je počela obraćati veću pozornost na odnose s Francuskom. Sukob između Francuza i Britanaca donio je Dubrovniku, koji je bio neutralan, veliku financijsku i trgovačku dobit. Od 1757. u Dubrovniku je prisutan prvi francuski konzul ili agent André-Alexandre Le Maire, s kojim dubrovačka vlada nije bila u najboljim odnosima. Republika je voljela puno više surađivati s konzulima stranih država koji su bili rođeni Dubrovčani. S francuskim konzulom je dubrovačka vlada imala niz sporova, uglavnom vezanih za njegov diplomatski položaj i protokolarni tretman koji mu se morao iskazivati.¹³² Dubrovačka vlada je svojim diplomatskim aktivnostima uspjela da se konzul Le Maire opozove i to je bila jedna vrsta diplomatske pobjede dubrovačke vlade. No, zadovoljstvo i korist su bile kratkog vremena jer nasljednik Le Mairea nije bio puno bolji u odnosu prema Republici.

3.4.4. SUKOB S RUSIJOM 1769.-1775.

Dubrovačka Republika nastojala je sa svim velikim silama održavati dobre odnose. No, krajem šezdesetih godina osamnaestog stoljeća dolazi u sukob s Rusijom. Tada, naime, počinje sukob između Turske i Rusije (1768.-1774.) koji se odrazio i na Dubrovačku Republiku, koja je također ušla u rat s Rusima. Ruska flota, koja je pristigla iz Baltika, 1768. je zaprijetila dubrovačkoj vladi da pomaže tursku stranu dovozom hrane i prijevozom turskih vojnika. Prijetnje Rusije bile su popraćene ucjenama za isplatu goleme naknade uz zapljene dubrovačkih brodova.¹³³ Dubrovačka vlada poduzela je ogromne napore kako bi zadržala neutralnost u ovom ratu. No, dubrovački su se brodovi vrlo često nalazili u situacijama koje su ih kompromitirale kod Rusa. Tako je za Dubrovnik nastala po tko zna koji put vrlo teška diplomatska situacija. S jedne strane trebalo je ostati vjeran tributar Osmanskog

¹³² Harris, str. 356.

¹³³ Stulli, Bernard, *Studije iz povijesti Dubrovnika*, Konzor, Zagreb, 2001., str. 128.

Carstva, dok je s druge strane trebalo održati i još dodatno učvrstiti prijateljstvo s ruskom caricom Katarinom II.¹³⁴ Osmansko Carstvo je konstantno pritiskalo Republiku da prevozi osmanske vojnike, a Republika je povremeno i pristajala na to. S druge strane, Rusija je zbog tih stvari stalno kritizirala i prijetila Dubrovniku.

U Genovi je 1769. na poticaj dubrovačkog konzula bio zaplijenjen brod koji je kupio zapovjednik ruske flote admiral i grof Aleksej Orlov. Taj brod je bio preuređen kao korsarski (pljačkali druge brodove u ime svojega vladara kojemu je odlazio najveći dio plijena). Saznavši za naoružavanje ruskog korsarskog broda, dubrovački konzul je, uz odobrenje dubrovačke vlade, zatražio od Genove da brod razoruža. Jer, govorilo se kako će taj brod napadati i dubrovačke brodove pa je dubrovačkoj vladi bilo u interesu da spriječi moguće financijske gubitke. Potez dubrovačkog konzula jako je razljutio Ruse. Tada dubrovačka vlada na sve načine pokušava smiriti nastalu situaciju. No, situaciju je bilo teško srediti jer je dubrovačka vlada na ruske zahtjeve o neutralnosti ostajala nijema. Njezini brodovi i dalje su pružali potporu turskoj vojsci i prenosili im informacije o kretanju i snazi ruske mornarice.

Vrhunac dubrovačko-ruskog sukoba dogodio se 1771. kada su ruske snage zarobile tri dubrovačka broda na kojima se prevozila vojna oprema za tursku vojsku. Rusija je od Dubrovnika zatražila veliku odštetu za zaplijenjene brodove te je proglasila Dubrovačku Republiku neprijateljskom državom. To je značilo da će od tada ruska država napasti svaki dubrovački brod koji joj se nađe na putu. Osim toga, Rusija je zaprijetila pomorskom blokadom i bombardiranjem Dubrovnika.¹³⁵

Dubrovačka vlada tada je krenula u diplomatsku ofanzivu prema Rusiji. Poslali su dva izaslanstva: jedno carici Katarini, a drugo admiralu Orlovu. Nakon dosta dugih i nimalo lakih pregovora došlo je 1775. do stišavanja sporova, bez dubrovačkoga plaćanja novčane kazne, ali uz nepovratan gubitak zaplijenjenih dubrovačkih brodova kojih je na kraju bilo pedeset.¹³⁶ Rusi su, između ostalog, od Dubrovčana tražili da dopuste dolazak ruskog konzula u Dubrovnik te da mu dopuste izgradnju pravoslavne crkve. Dubrovačka vlada je odbila zahtjev za izgradnju crkve, no dopustila je dolazak ruskog konzula u Dubrovnik te mu ostavila otvorenu mogućnost građenja pravoslavne kapelice u svojoj kući. Osim ugrožavanja svojeg

¹³⁴ Bekić, Darko, *Povijest hrvatske diplomacije*, Školska knjiga, Zagreb, 2016., str. 461.

¹³⁵ Bekić, str. 463.

¹³⁶ Stulli, str. 129.

rimokatoličkog i hrvatskog identiteta, dubrovačka vlada je bila svjesna i širih međunarodnopolitičkih posljedica koje bi prouzročio dolazak Rusa u Dubrovnik.¹³⁷

Mir između Osmanskog Carstva i Rusije potpisan je 21. srpnja 1774. u Kučuk-Kainardžiju i bio je vrlo povoljan za Rusiju. Njime je Rusija dobila pravo plovidbe kroz Bospor, Dardanele i dalje u Sredozemlje. No, Dubrovačku Republiku je zanimala plovidba na Istok. U ovom sukobu, dubrovačka trgovačka flota ostala je bez pedesetak brodova te su također mnogi oštećeni tijekom ruskih napada. Dubrovačka vlada se nadala službenom sporazumu kojim bi njezini brodovi dobili pravo sigurnog prolaza Crnim morem, no privremeno se morala osloniti samo na usmeno obećanje Orlova.¹³⁸

3.4.5. DUBROVAČKA REPUBLIKA 1776.-1800.

Godine 1771. na mjesto francuskog konzula u Dubrovačkoj Republici dolazi René-Charles Bruère. On je bio neprijateljski raspoložen prema Dubrovniku više nego ijedan drugi francuski konzul. Dubrovačke uspjehe i trgovinske dobitke na Istoku smatrao je francuskim gubitkom. Tražio je od Osmanskog Carstva da se sve odluke i zapovijedi koje su išle u korist dubrovačke trgovine opozovu. No, trgovina između Francuske i Dubrovačke Republike postajala je sve važnija, a rezultat toga bilo je potpisivanje trgovačkog sporazuma 1776. između dviju zemalja. Ovim ugovorom dogovoreni su uvjeti prema kojima će Francuzi voditi svoje poslove.¹³⁹

Dubrovačka Republika je 1782. ušla u sukob s Napuljskim Kraljevstvom. Razlog je bio zbog toga što je dubrovačka vlada izjavila kako više neće za upravitelja oružja uzimati plaćenog službenika iz Napulja.¹⁴⁰ Već iduće godine u ožujku napuljski dvor uvodi sankcije za Dubrovnik i Dubrovčane. Suspendirane su sve njihove povlastice te je određena zapljena svih dubrovačkih imanja. Nakon toga, vlada traži intervenciju Austrije i Francuske, no bez ikakve veće koristi. Dubrovačka diplomacija i njezino pregovaračko umijeće ovog puta nisu dali pozitivan rezultat. Napuljski dvor ostao je ustrajan nimalo ne popuštajući Dubrovniku. Nametnute sankcije su izazvale velike financijske štete za Republiku koja je shvatila da će morati popustiti u ovom

¹³⁷ Bekić, str. 464.

¹³⁸ Harris, str. 359.

¹³⁹ Harris, str. 357.

¹⁴⁰ Stulli, str. 129.

diplomatskom sukobu. Tako je 1784. došlo do sporazuma prema kojem se dubrovačka vlada obvezuje da će kao upravitelja oružja primati osobu koju će poslati napuljski dvor. Zauzvrat, Napuljsko Kraljevstvo će ukinuti sve sankcije Republici te će Dubrovčanima vratiti sva prava i slobode u svojem kraljevstvu. Dubrovnik se morao čak i odreći prava da sam predlaže osobu za upravitelja, a ovakvo stanje je potrajalo sve do pada Republike.¹⁴¹

Kraj osamdesetih godina (1789.) osamnaestoga stoljeća poznat je po Francuskoj revoluciji. Trajala je do 1795., a njezino najveće postignuće bilo je ukidanje feudalnih odnosa u Francuskoj i u velikom broju ostalih europskih zemalja. U kolovozu 1789. prihvaćena je Deklaracija o ljudskim pravima, čime je počelo novo doba u francuskoj i svjetskoj povijesti. Donesen je novi Ustav koji je bitno smanjio kraljeve ovlasti. Tih godina politička situacija u Europi je bila vrlo povoljna za Francusku revoluciju. Vođena su dva velika rata između Habsburške Monarhije i Osmanskog Carstva te Rusije i Osmanlija. U takvoj situaciji, europske sile nisu mogle biti usredotočene na događaje u Francuskoj. To je ohrabrilo revolucionare pa je u travnju 1792. Francuska prva počela rat s Austrijom. No, uskoro se Austriji pridružuju Prusija i Engleska koje počinju napadati Francusku s raznih strana. No, opća mobilizacija u Francuskoj urodila je plodom pa je napad udruženih sila uspješno zaustavljen. Tako je 22. rujna 1792. bila ukinuta monarhija, a Francuska proglašena Republikom.¹⁴² Dubrovačka Republika je preko svojeg izaslanika u Parizu pomno pratila revolucionarna zbivanja u Francuskoj. Također, nova republikanska vlast u Francuskoj pokazivala je zanimanje za odnose s Dubrovnikom.

Uskoro se protufrancuska koalicija na čelu s Austrijom proširila na Rusiju, Španjolsku i Nizozemsku. Tijekom ovog rata Dubrovačka Republika je zauzela svoje tradicionalno neutralno stajalište. No, ni to katkad nije bilo dovoljno da se izbjegnu nepravilike.

Kako je vrijeme prolazilo, francuska je prelazila u protuofanzivu u kojoj je imala dosta uspjeha pa su 1795. Prusija i Španjolska s Francuskom sklopile mir, a dvije godine kasnije će to učiniti i Austrija mirom u Campoformiju. Tim ugovorom mletačka Istra, Dalmacija i Boka kotorska trebale su pripasti Austriji, a u Dubrovnik nije dirala te je tako postala susjed sa sjeverozapada i jugoistoka. Iako Austrija nije pokazivala namjere da zauzme Dubrovnik, kružile su priče da joj je to cilj. Francuska

¹⁴¹ Foretić, *Drugi dio*, str. 275.

¹⁴² Bekić, str. 475.

je na čelu s tada vojskovođom Napoleonom Bonaparteom tražila jamstvo opstanka Dubrovačke Republike. Austrija je odgovorila kako joj nikad nije bio cilj da zauzme Dubrovačku Republiku. No, Francuzi nisu vjerovali u te tvrdnje pa su poslali svoje izaslanike dubrovačkom knezu kako bi garantirali da će braniti Dubrovačku Republiku protiv bilo koga tko bi htio ukinuti njezinu slobodu i nezavisnost.¹⁴³

Iste godine Dubrovčani su dočekali s velikim nestrpljenjem ulazak Napoleona u Veneciju, čime je konačno pala Mletačka Republika. Nakon više od pet stotina godina, gdje se Dubrovnik nastojao oduprijeti mletačkoj dominaciji na Jadranskom moru, došao je dan koji je označio kraj najvećeg dubrovačkog neprijatelja.¹⁴⁴

Sam kraj osamnaestoga stoljeća u Dubrovačkoj Republici donio je pobunu konavoskog seljaštva koje je bilo nezadovoljno svojim položajem. Nameti u Dubrovačkoj Republici bili su niski, a odnosili su se većinom na bogataše. Porez na hranu bio je nizak i pogađao je gradsko, a ne seosko stanovništvo. Općenito, seljaštvo Dubrovačke Republike nije bilo naviknuto na ikakve namete. No, vlada Republike je, da bi napunila državnu blagajnu, bila primorana uvesti nove namete koji su pogađali i seosko stanovništvo. Silom nametnut zajam Francuza uz prijetnje da će bombardirati grad, osvojiti tvrđave i uspostaviti revolucionarnu vlast u Dubrovniku, bio je prvi razlog novih nameta. Drugi razlog je bio taj što je Austrija oduzela trideset posto investicija Dubrovniku u Veneciji zbog svojih financijskih problema jer je tada bila u ratu s Francuskom.¹⁴⁵ U takvoj situaciji dubrovačka vlada uvodi nove poreze koji su osim seljaka pogađali i bogatije stanovništvo. Ono što je stanovništvo najviše naljutilo jest zahtjev da se kupuje sol koja je bila u državnom monopolu po puno većoj cijeni nego prije te povećanje obveze kmeta da radi za gospodara u jednoj godini najviše devedeset dana (u Konavlima od 1713. seljak je morao raditi sedamdeset i pet dana). Tijekom tog razdoblja seljak nije mogao obrađivati zemlju za vlastitu korist, ali je od gospodara dobivao hranu. Tako je krajem lipnja 1799. konavoski knez sazvao stanovništvo Konavala na kojem je objavio nove mjere. Nezadovoljstvo seljaka je bilo veliko te su oni sazvali skup na kojem su se udružili te odlučili oduprijeti novim nametima. Vlada Republike je bila preslaba da sama uguši pobunu te je počela koristiti vanjske pritiske na konavoske pobunjenike.

¹⁴³ Foretić, Miljenko, *Dubrovačka Republika i Austrija*, Matica hrvatska, Zagreb 2017., str. 144.

¹⁴⁴ Bekić, str. 475.

¹⁴⁵ Foretić, *Drugi dio*, str. 337.

Tražena je pomoć od austrijskog zapovjednika u Boki kotorskoj, moleći ga da pošalje vojnike ne bi li zaplašio Konavljane. Također je zatražena pomoć i od austrijskog zapovjednika u Zadru no bezuspješno. Zapravo se od Austrijanaca nije mogla očekivati nikakva pomoć jer su njihove namjere bile ostvariti potpunu dominaciju u Dalmaciji sve do Boke kotorske, što je na kraju uključivalo i ukidanje i pripajanje Dubrovačke Republike.¹⁴⁶ Kao i u mnogo prethodnih slučajeva, Republika se nadala kako će u ovoj situaciji uz nju stati Osmansko Carstvo. Odmah nakon početka bune zatražena je pomoć od Osmanlija i bosanskog paše kojeg se molilo da pošalje svoje vojnike iz Trebinja, što je ovaj i učinio. Osmanlije su se pokazale spremnijim pomoći Republici nego Habsburgovci. Austrijski odnos prema Dubrovniku doveo je od toga da je dubrovački veleposlanik u Konstantinoplu, Federiko Kiriko, napao Austriju, tvrdeći kako je njezin cilj osvajanje Dubrovačke Republike. Osmanlije su na čelu sa svojim ministrom vanjskih poslova stale na stranu Dubrovnika te su zahtijevale pisano jamstvo o slobodi i samostalnosti Republike. U ovakvoj situaciji Austrija nije bila spremna izravno se sukobiti s Turcima, a Republika je dobila na vremenu da riješi nastalu situaciju u svoju korist. Austrijska vlada je na kraju popustila te je izjavila kako ne namjerava dirati u Dubrovačku Republiku te joj je voljna pružiti pomoć. Na pobunu seljaštva Konavala dubrovačka vlada je odgovorila tako što je zapovjedila konfiskaciju cjelokupne imovine. Ubrzo nakon toga seljaci su počeli dolaziti na pregovore s dubrovačkom vladom kako bi mirnim putem riješili situaciju u korist Republike. Dubrovačka vlada je još na samom početku bune povukla odluku o prisilnoj kupovini soli, a 29. ožujka 1800. regulirala je broj dana i uvjete rada na gospodarevoj zemlji. Određeno je najviše devedeset dana koje zaposleni seljak mora odraditi na gospodarevu imanju te su određene količine hrane i pića koje seljak mora dobiti uz takav rad.¹⁴⁷

3.5. POSLJEDNJE GODINE I PAD DUBROVAČKE REPUBLIKE

Početkom devetnaestog stoljeća činilo se da će Dubrovačka Republika opstati na političkoj karti Europe. Seljačka buna na Konavlima je uspješno riješena, a odnosi s

¹⁴⁶ Harris, str. 387.

¹⁴⁷ Isto, str. 389.

Austrijom su bili stabilni. Trgovačke aktivnosti s Rusijom i Osmanskim Carstvom su bile uspješne jer su se vodili pregovori nakon kojih se trgovina snažno razvila.

U Dubrovniku je 1802. novi ruski konzul postao Karlo Fonton, koji je inače bio Francuz. No, on je bio ruski državljani koji je osim Dubrovačke Republike bio zadužen i za Boku kotorsku te cijelu austrijsku Dalmaciju.¹⁴⁸ On je preuzeo na sebe zadatak da ostvari ono što njegovi prethodnici nisu uspjeli – da se u Dubrovniku izgradi pravoslavna crkva. Ruski konzul je imao vlastitu pravoslavnu kapelu, no on je inzistirao na gradnji pravoslavne crkve, uslijed čega je konstantno dobivao negativan odgovor. Smatrao je da nijedna druga vjera u Republici nije progonjena kao pravoslavna. Također je smatrao kako je ruska vlada pokazala veliko prijateljstvo prema Republici, dopustivši joj slobodnu trgovinu po Crnome moru. Dvije godine kasnije konačno je dogovoreno da se u Dubrovnik vrati pravoslavni svećenik. Dogovoreno je da se iznad vrata konzulove kapele postavi ruski grb koji će pokazivati rusku zaštitu. Također je dopušteno pravoslavnom svećeniku ući u grad u slučaju smrti pravoslavnog vjernika kako bi ga otpratio do groba.

No, tijekom tih godina za Republiku su ipak najvažnije strane sile bile Austrija i Francuska. Zbog velike udaljenosti Napoleona koji je ratovao u Egiptu, Dubrovčani su se više pribojavali Austrije, čija je vojska bila u njihovoj neposrednoj blizini. Kad se Napoleon vratio iz Egipta, postao je prvi francuski konzul te je svoju pozornost usmjerio na unutarnju politiku i diplomaciju. U svibnju 1804. se proglasio carem, na što mu je dubrovačka vlada poslala poruku s čestitkama koju je on prihvatio.¹⁴⁹ U međuvremenu se u Europi vodio rat između Francuske i austrijsko-ruskih snaga. Krajem 1805. austrijski car Franjo I. i Napoleon su u Požunu sklopili mir pa je rat nastavljen između Francuske i Rusije. Požunskim mirom Francuska je dobila od Austrije Dalmaciju i Boku kotorsku, koje su bile priključene Kraljevini Italiji, odnosno Napoleonu kao talijanskom kralju.¹⁵⁰ S obzirom da je Rusija ostala u ratu s Francuskom, ona je poslala u Jadransko more svoju flotu i u ožujku 1806. zauzela Boku kotorsku. U međuvremenu je Napoleonova vojska, zauzimajući Dalmaciju, napredovala prema Dubrovniku. Tako se Dubrovačka Republika neočekivano našla između dvije sile koje su pretendirale na njezin teritorij. Istog mjeseca u Zadru su održani pregovori između Francuza i dubrovačkih izaslanika. Svjesni da će Francuzi

¹⁴⁸ Bekić, str. 477.

¹⁴⁹ Harris, str. 390.

¹⁵⁰ Bekić, str. 479.

proći kroz teritorij Republike, Dubrovčani su izjavili neka dođu s velikim brojem vojnika jer su Rusi zaprijetili da će u slučaju dolaska Francuza zapaliti i uništiti sve dubrovačke posjede. U početku su Francuzi oklijevali s daljnjim pohodom prema Dubrovniku, no onda je Napoleon u svibnju odlučio poslati vojsku pod vodstvom generala Jacquesa Lauristona. Kad je dubrovačka vlada saznala da je oko osam tisuća francuskih vojnika pred vratima grada, poslali su izaslanstvo i francuskoj i ruskoj strani. Izaslanstvo je nastojalo od obje strane izboriti svoju slobodu i neovisnost. General Lauriston je 27. svibnja 1806. pred knezom i svim dubrovačkim senatorima izjavio kako je car Napoleon izdao zapovijed da zauzme Dubrovnik, ali da će Dubrovačka Republika trajati i dalje. Dubrovačka vlada se pokorila zapovijedi te je francuskom generalu predala ključeve grada. No, sredinom lipnja počinje ruska opsada Dubrovnika. Rusi su grad opsjedali svojim brodovima s mora, a pomagali su im Crnogorci koji su gađali grad topovima s kopna. Unatoč velikim napadima, francuska vojska je u protuofanzivi otjerala rusko-crnogorske snage te na kraju stavila pod svoju kontrolu teritorij Dubrovačke Republike i Boke kotorske. Sljedeće godine, 7. srpnja, Napoleon i ruski car Aleksandar sklopili su mir kojim su se teritorij Dubrovačke Republike i Boke kotorske, tj. Jadransko more, našli u francuskim rukama. Ruske snage su napustile Jadran pa se Dubrovnik suočio s jakim Francuskim Carstvom na čelu kojeg je bio car Napoleon. Novonastala situacija u Dubrovniku najteže je pogodila dubrovačku mornaricu, gdje su engleske i ruske snage zarobljavali dubrovačke brodove koje su smatrali svojim protivnicima. Tijekom 1806. i 1807. dubrovačka vlada je uložila velike napore kako bi kod velikih sila dobila pozitivne odgovore glede spasa svoje samostalnosti i svojeg suvereniteta. No, vladine diplomatske aktivnosti nisu dale pozitivnog rezultata.

Privremena okupacija Dubrovačke Republike trajala je do 31. siječnja 1808. kada je pukovnik Delort, koji je bio izaslanik zapovjednika francuske vojske u Dalmaciji, maršala Marmonta, pročitao dubrovačkoj vladi odluku o ukidanju Dubrovačke Republike.¹⁵¹ Nakon ukinuća Republike, njezino područje je kratko vrijeme bilo u sastavu Napoleonovog Talijanskog Kraljevstva. Potom Napoleon područje Dubrovačke Republike, zajedno s drugim okupiranim područjima Dalmacije, Boke kotorske, Istre i Trsta, uključuje u područje koje je postalo poznato kao Ilirske pokrajine (1809.-1814.).

¹⁵¹ Berković, str. 24.

Dubrovčani se nisu lako pomirili s gubitkom svoje samostalnosti i suverenosti. Oni su putem svojih diplomatskih predstavnika pokušavali osloboditi Dubrovnik od francuske okupacije. Velike europske sile koje nisu bile u dobrim odnosima s Francuskom smatrale su Dubrovačku Republiku zemljom koja je u ratu s Francuskom. Pobuna Dubrovčana protiv Francuza nikad se ne bi dogodila da nije bilo pomoći izvana. Kakva-takva nada za uspjeh oko ponovne uspostave Dubrovačke Republike pojavila se početkom 1813. Te godine se britanska vojska iskrcala na dubrovačkim otocima Lastovu, Lopudu, Šipanu i Koločepu te je ponovno uspostavila dubrovačke zakone. Obećavao se povratak dubrovačke samostalnosti. Na tom području su Britanci imenovali dubrovačkog vlastelina Vlahu Kabogu za privremenog guvernera Dubrovačke Republike, a dubrovačka zastava ponovno dobiva pravo isticanja. No, početkom 1814. britanska i austrijska vojska se udružuju, a cilj im je bio zauzeti Dubrovnik. U to vrijeme izbija pobuna Dubrovčana protiv francuske vojske, koju razoružavaju te se i u samom gradu ponovno ističe dubrovačka zastava. Nakon toga, 27. siječnja francuska vojska potpisuje kapitulaciju, a austrijska i britanska vojska ulaze u grad i razoružavaju Dubrovčane, skidaju dubrovačku zastavu te traže od dubrovačkih službenika da polože zakletvu vjernosti austrijskom caru. Na taj način počinje nova okupacija Dubrovnika, ali od austrijske vojske. Slom Napoleonove moći i njegov poraz kod Waterlooa u lipnju 1815. doveo je do mirovnog kongresa u Beču koji je trebao utvrditi nove političke odnose u Europi. Dubrovnik se počeo nadati da će odluke Bečkog kongresa ići njemu u prilog te da će se obnoviti Dubrovačka Republika. No, unatoč pokušajima dubrovačkih političara da diplomatskim aktivnostima utječu na velike europske sile, pitanje koje se ticalo obnove Dubrovačke Republike se uopće nije razmatralo. Dubrovački predstavnici čak nisu ni sudjelovali na kongresu. Odlučeno je da će područje koje je nekad bilo u sastavu Dubrovačke Republike biti pripojeno Austriji. Tom odlukom Dubrovačka Republika ušla je u sastav Habsburške Monarhije te je i formalno prestala postojati 9. lipnja 1815.¹⁵²

¹⁵² Berković, str. 27.

4. VANJSKA POLITIKA REPUBLIKE U NOVOM VIJEKU

Za vrijeme svojega postojanja Dubrovačka Republika se nalazila na svojevrsnoj granici između Zapada i Istoka, rimokatolicizma i Islama, na granicama s moćnim silama tadašnjeg vremena. Kao mala država koja se nalazila na križanju važnih putova, bila je vrlo primamljiva svim jačim silama. Budući da je teritorijalno mala te nije raspolagala velikim brojem stanovnika, a time i vojske, Republika je uvidjela važnost jake diplomacije i diplomatskih sredstava te time održavala mir s gotovo svim tadašnjim silama. Stabilnom unutarnjom politikom te razvijenom trgovinom i pomorstvom, Republika je bila vrlo bitan politički čimbenik u Europi više od četiri i pol stoljeća. Jake države toga vremena kao što su Španjolska, Papinska Država, Osmansko Carstvo, Napuljsko Kraljevstvo i Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo podržavale su neovisnost i suverenost Dubrovačke Republike koja je bila kao tampon država između Istoka i Zapada.¹⁵³ Tijekom cijelog vremena svojega postojanja dubrovačka država je nastojala biti neutralna u svim sukobima. Izbjegavanje bilo kakvih vojnih saveza donijelo je Republici poštovanje drugih zemalja kad je u pitanju njezina neutralnost.

Dubrovnik je zbog svojeg geopolitičkog položaja bio važan izvor informacija za mnoge zemlje. Dubrovački Senat je znao obavještavati strane diplomatske predstavnike o situaciji u drugim zemljama, dok su istovremeno strani diplomati i konzularni predstavnici izvješćivali dubrovačku vladu značajnim informacijama koje je koristila u vođenju vanjske politike i trgovinskih odnosa.

Dubrovačka načela u provođenju vanjske politike imala su funkciju očuvanja slobode i suverenosti Republike te zaštitu i razvitak svoje trgovine i pomorstva koje su bile primarne djelatnosti dubrovačkog stanovništva i države.

Republika je stalno isticala svoj položaj kršćanske enklave u jugoistočnoj Europi te je tako stalno tražila poseban tretman od kršćanskih zemalja.

Zbog malog broja stanovnika, a samim time i s malim brojem vojnika, dubrovačka država je tražila zaštitu jakih država poput Španjolske, Osmanskog Carstva, Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva te pape kao vrhovnog poglavara svih katolika. Za tu zaštitu plaćala je naknade, koje su joj istovremeno donosile brojne

¹⁵³ Berković, str. 67.

trgovačke i političke povlastice. To je osobito došlo do izražaja u vrijeme osmanskih osvajanja. Tada su, naime, nestale mnoge jake države poput Ugarske, Bugarske, Srbije, Bosne te Bizantskog Carstva. Sve te države nestale su pod naletom Osmanlija, a ostatak Europe se s pravom plašio budućnosti. No, Dubrovčani su zahvaljujući svojem uspješnom provođenju vanjske politike, u ovom slučaju s Osmanlijama, i u tim teškim i neizvjesnim vremenima uspjeli očuvati svoju državu od Turaka.

Temeljne odrednice i načela dubrovačke vanjske politike su inzistiranje na dobroj informiranosti, vrlo dobre analize i procjene vanjskopolitičkih odnosa, oprez u donošenju odluka te svijest o vlastitim mogućnostima i potencijalima. Vlada je nastojala ostvariti ravnotežu između svojih interesa i realnih mogućnosti, uvijek stavljajući na prvo mjesto prosperitet Republike. Jedno od glavnih načela dubrovačke vanjske politike bilo je izbjegavanje sukoba s drugim državama. Ako i nastane nekakav nesporazum ili konflikt, dubrovačka vlada je težila mirnom rješavanju otvorenih pitanja.

Cjeloviti državni teritorij Dubrovačke Republike

Slika 6: Cjeloviti državni teritorij Dubrovačke Republike¹⁵⁴

¹⁵⁴ Berković, str.32.

4.1. ODNOSI S MLETAČKOM REPUBLIKOM

Mletačka Republika je za gotovo cijelog svojeg postojanja bila veliki suparnik Dubrovačke Republike. Kao velika pomorska sila, stalno je tražila povoljan trenutak da pokuša osvojiti ili barem oslabiti Dubrovnik, koji joj je bio najveća trgovačka konkurencija na Jadranu i Sredozemlju. Dubrovčani su smatrali kako je glavni cilj Venecije osvojiti Dubrovnik sa svojim pripadajućim teritorijem. Tijekom mnogobrojnih kriza s Mletačkom Republikom, dubrovački argument pred drugim vladarima (najčešće papom i sultanom) bilo je inzistiranje na tome da je pravi cilj Mlečana zapravo osvajanje Dubrovnika.¹⁵⁵ No, nisu nikad osvojili Republiku niti su ikad poduzeli vojnu akciju jer su se bojali vrhovnih zaštitnika Dubrovnika, Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva i Osmanskog Carstva.

Dubrovnik je velik dio svojih prihoda ostvarivao u trgovini s Turskom, posebice od petnaestog stoljeća. Veneciji je to smetalo jer je smatrala kako Dubrovnik uzima ono što po njihovu mišljenju pripada njima. Dubrovčani su i Veneciji plaćali određenu naknadu za slobodnu plovidbu Jadranom jer je Venecija smatrala da je to "Mletački zaljev". Upravo zbog toga dubrovačko stanovništvo je stalno bilo u strahu od mletačkih snaga. Smatrali su kako mletački brodovi koji dođu u blizinu Dubrovnika imaju za cilj osvojiti grad. Također je, primjerice, Lastovska buna 1603. protumačena kao proba za osvajanje čitave Republike. Izjavljivano je kako su Mlečani zauzeli Lastovo da bi ispitili stavove stranih vladara, a ukoliko bi njihova reakcija bila slaba ili nikakva da bi zauzeli i ostatak teritorija Republike.¹⁵⁶

Tijekom šesnaestog i sedamnaestog stoljeća, u vrijeme kad su se sklapali savezi zapadnih sila protiv Turaka, Mletačka Republika na razne načine je pokušavala naštetiti Dubrovniku. Tražila je od pape da zabrani bilo kakvu trgovinu kršćanskih zemalja s Dubrovnikom jer se bojala da bi Dubrovčani kupljeno oružje, željezo i drvo za gradnju brodova slali na Istok kako bi pomogli Osmanlijama.¹⁵⁷ Također je stalno zahtijevala da Republika pristupi savezu zapadnih sila te da na taj način prestane biti neutralna u velikim europskim sukobima protiv Turske.

¹⁵⁵ Kunčević, L. (2012.). 'Dubrovačka slika Venecije i venecijanska slika Dubrovnika u ranom novom vijeku', *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, (50), str. 9.-37.

¹⁵⁶ Na istome mjestu.

¹⁵⁷ Cvjetković, str. 125.-145.

Osim osvajачkih namjera, Venecija je stalno nametala razne mjere bez opravdanih razloga, koje su otežavale dubrovačku pomorsku trgovinu. Unatoč svim naporima Mlečana da ugroze i osvoje Dubrovnik, Dubrovačka Republika je nadživjela Mletačku Republiku koja je ukinuta 1797.

4.2. ODNOSI S OSMANSKIM CARSTVOM

Još u vrijeme kad su Osmanlije bile daleko od dubrovačkih granica, Dubrovčani su s njima sklopili trgovinske sporazume koji su im jamčili vrlo velike trgovačke povlastice. No, budući da su Osmanlije sve više prodirale u Europu i približile se granicama Dubrovačke Republike, tako se i njihov odnos promijenio. Već od 1440. od Republike je zatražen harač. Uslijedili su dvogodišnji pregovori, gdje su Turci na kraju odustali od zahtjeva za haračem od deset tisuća zlatnika i pristali na godišnji dar u srebrnom posuđu, vrijedan tisuću zlatnika.¹⁵⁸ No, u idućim desetljećima Turci zahtijevaju povećanje harača, da bi se od 1481. utvrdio u iznosu od dvanaest i pol tisuća dukata godišnje, kakav će ostati do konca sedamnaestog stoljeća (tijekom osamnaestog stoljeća Republika će isti iznos plaćati svake treće godine). Plaćanje harača Turcima bilo je Dubrovčanima isplativo jer su dobili mnoge povlastice za svoju trgovinu na turskim teritorijima, no osim toga Turci su značajno pridonijeli opstanku i samostalnosti dubrovačke države. Posljednji redoviti jednogodišnji harač su Dubrovčani platili 1685. Prestali su ga plaćati pravdajući se lošom ekonomskom situacijom u državi, nastalom iz dva razloga: zbog velikog potresa 1667. i zbog štete koju im je nanio veliki vezir Kara Mustafa.¹⁵⁹

U odnosima s Turcima bilo je jako puno problema koje je dubrovačka diplomacija uspijevala uspješno riješiti. Turci su Dubrovačku Republiku doživljavali kao svoju vazalnu državu, dok su Dubrovčani stalno naglašavali da su samo "vjerni haračari" Turskog Carstva, a ne njegovi podanici.¹⁶⁰ Za Dubrovčane je bilo vrlo važno održavati dobre odnose s turskim vlastima u Bosni i Hercegovini. Dobri odnosi s

¹⁵⁸ Miović, Vesna, *Dubrovačka Republika u spisima osmanskih sultana*, Državni arhiv u Dubrovniku, Dubrovnik 2005., str. 11.

¹⁵⁹ Isto, str. 38.

¹⁶⁰ Berković, str. 87.

njima bi osigurali nesmetani protok trgovačke robe, a također bi se onemogućili i upadi razbojnika iz tih područja na teritorij Dubrovačke Republike.¹⁶¹

Već je spomenuto kako su Dubrovčani uživali zaštitu Osmanskog Carstva. Ta se zaštita prvenstveno odnosila na Mletačku Republiku. Osmanlije su je prvi put imale priliku iskazati tijekom Ciparskog rata 1570.-1573., kad su dubrovačke vlasti tražile od sultana Selima II. da ih zaštiti od Mlečana. Venecija je tražila da se Dubrovnik priključi antiturskoj koaliciji, na što Republika nije pristala. Odgovor sultana je bio potvrđan te je Dubrovnik dobio toliko željenu zaštitu.¹⁶²

Dubrovački trgovci su u Osmanskom Carstvu uglavnom plaćali carinu od dva posto na prodanu robu. To je bila najniža carinska stopa jer su sami osmanski podanici plaćali tri, osmanski štićenici četiri, a stranci pet posto.¹⁶³ Za prava dubrovačkih trgovaca na osmanskom teritoriju zalagali su se dubrovački konzuli koje su birali Dubrovčani, a sultani im poveljom potvrđivali izbor. Mnogobrojne trgovačke povlastice na čitavom teritoriju Osmanskog Carstva su uvelike utjecale na veliki gospodarski napredak Dubrovnika. Osmanlijama je trebala luka na neutralnom području, kroz koju bi trgovačka roba neometano prolazila bez obzira na bilo kakve političke situacije. Dubrovnik su držali najpogodnijim mjestom te je postao posrednik između Istoka i Zapada.¹⁶⁴

4.3. ODNOSI S HABSBURŠKOM MONARHIJOM

Poraz ugarsko-hrvatske vojske na Mohačkom polju 1526. značio je dolazak Habsburgovaca na prijestolje Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva. Time je ulogu vrhovnog zaštitnika Dubrovačke Republike preuzela Austrija. Već na samom početku dubrovačka vlada je poduzela određene korake kako bi uvjerila Habsburgovce da u svim protuturskim sukobima mora čuvati svoju neutralnost te da ona ne može plaćati tribut i Austriji. Unatoč mnogim pokušajima da se izvuče od obveze plaćanja tributa, Republika je jedno vrijeme tribut ipak plaćala.¹⁶⁵ Austrija, za razliku od ostalih velikih sila toga vremena, nije nikad, do početka devetnaestog stoljeća, ugrozila neovisnost i

¹⁶¹ Na istome mjestu, str. 87.

¹⁶² Miović, str. 63.

¹⁶³ Isto, str. 75.

¹⁶⁴ Isto, str. 101.

¹⁶⁵ Berković, str. 74.

slobodu Republike. Budući da u drugoj polovini sedamnaestog stoljeća Turska moć opada, tako se i Dubrovačka Republika sve više okreće prema Austriji. Nakon osmanskog poraza kod Beča 1684., Venecija je službeno pristupila savezu protiv Turaka. S obzirom da je Dubrovnik ostao sam između Osmanlija i Venecije koja ima pretenzije na Republiku, a u pretpostavci da će habsburška vojska uskoro doći do granica Republike, 20. kolovoza 1684. su Dubrovčani obnovili u Beču Višegradski ugovor, sklanjajući se pod staru zaštitu ugarsko-hrvatske krune. Na taj način je završen proces preorijentacije dubrovačke politike koji je započeo sredinom sedamnaestog stoljeća.¹⁶⁶ Obnavljanjem Višegradskog ugovora Dubrovačka Republika je priznala vrhovnu vlast Habsburške Monarhije, kao nositelja vladarskog naslova ugarsko-hrvatskih kraljeva. Također je uspostavljeno plaćanje godišnjeg danka u iznosu od pet stotina dukata. Plaćanje danka je trajalo do 1701., kad je Beč privremeno oslobodio Republiku ovog tributa. To plaćanje se više nije obnovilo do ukinuća Dubrovačke Republike. Unatoč preorijentaciji Republike prema Austriji, ona se nije htjela trajnije vezati čvrstim formalnim obvezama. No, ipak se kroz cijelo osamnaesto stoljeće često pozivala na državno-pravnu vezu s Habsburgovcima.¹⁶⁷

Nakon pada Venecije 1797. Austrija je došla na granice s Republikom te se sve više upliće u unutarnja pitanja Dubrovnika. Za vrijeme kratke francuske okupacije, ona ne poduzima nikakve korake za opstanak Republike. Čak štoviše, nakon poraza Napoleona, sprječava njezinu ponovnu uspostavu te je uključuje u sastav svoje Monarhije.

4.4. ODNOSI SA ŠPANJOLSKOM

Dubrovačka Republika je za vrijeme svojega postojanja imala vrlo dobre odnose sa Španjolskom. Španjolski kralj Ferdinand II. potvrdio je 1507. sve dotadašnje trgovačke povlastice Republici, a najvažnija se odnosila na slobodu trgovine u svim zemljama pod španjolskom vlašću. Osim trgovačkih povlastica, Španjolska je svojom zaštitom suzbila mnoge pokušaje Mletačke Republike da ugrozi Dubrovnik. Također, kao katolička zemlja, Španjolska je za vrijeme turske dominacije s velikim zanimanjem gledala na političku situaciju na Mediteranu. Dubrovačka

¹⁶⁶ Foretić, Miljenko, str. 19.

¹⁶⁷ Isto, str. 57.

Republika kao jedina katolička zemlja u istočnom Mediteranu bila je vrlo važna za Španjolsku i njezinu vanjsku politiku. Dubrovačka neutralnost, njegove trgovačke, pomorske i konzularne veze po istočnom Mediteranu, za španjolsku politiku su predstavljali odličan izvor informacija koje su koristili kao dobru podlogu za kreiranje i provođenje svoje politike prema Turskoj. Tijekom šesnaestog stoljeća Španjolska je u Dubrovniku imala svoje posebne informatore koji su bili zaduženi za prikupljanje i dojavljivanje informacija, ponajprije o situaciji u Turskoj, njezinim gospodarskim prilikama, vojnoj sili, stanju u kršćanskim zemljama koje su osvojili itd.

U odnosima sa Španjolskom, Dubrovačka Republika je morala raditi protu usluge koje su išle na njezinu štetu. Ona je, naime, morala davati španjolskoj mornarici svoje brodove na raspolaganje. Tako je Dubrovačka Republika često imala ogromne gubitke u misijama španjolske mornarice. Krajem XVII. stoljeća slabi moć Španjolske pa tako dolazi i do slabljenja veza Dubrovačke Republike sa Španjolskom, a sve više jača utjecaj španjolskih suparnika, Austrije i Francuske.¹⁶⁸

4.5. ODNOSI SA SVETOM STOLICOM

Sveta Stolica je za Dubrovačku Republiku bila vrlo važna. Njezina podrška i zaštita su bili od velike važnosti za Republiku. Dubrovnik je zbog svojega geografskog položaja, kao najizbočenija katolička država, bio vrlo bitan za Svetu Stolicu. Najprije je graničio s pravoslavnim Istokom, a zatim nakon turskih osvajanja s islamskom vjeroispovijesti.

Koliko je Sveta Stolica bila važna za Dubrovnik, a i obratno, govori nam činjenica da je Rim uvijek podržavao i prihvaćao dubrovačku neutralnost u ratovima s Turcima. Pape su uvijek prihvaćale dubrovačke argumente o potrebi čuvanja svoje neutralnosti u sukobima katoličkih sila s Turcima. Osim toga, pape i ostali kršćanski vladari branili su trgovanje s Turcima, no Dubrovačka Republika je imala i tu povlasticu. Na crkvenom koncilu u Baselu 1433. omogućeno je Dubrovniku da može prevoziti robu u muslimanske zemlje te imati poslovne odnose s muslimanima.¹⁶⁹

Dubrovnik je bio važan za Svetu Stolicu jer je bio baza za katoličke misionare koji su išli u zemlje koje su bile pod turskom vlašću.

¹⁶⁸ Berković, str.81.

¹⁶⁹ Harris, str. 79.

Osim što su imali zajedničke interese i što su se međusobno jako cijenili, veliku ulogu u stvaranju dobrih odnosa sa Svetom Stolicom imali su Dubrovčani koji su bili na službi u Rimu. Između ostalih, najviše se ističu Stjepan Gradić, Ivan Stojković i Petar Beneša, koji je obavljao i funkciju državnog tajnika pape Urbana VIII., što je najviša pozicija koju je jedan dubrovački diplomat postigao u Vatikanu.¹⁷⁰

4.6. ODNOSI S FRANCUSKOM

Jedna od najbrojnijih skupina stranaca u Dubrovniku tijekom četrnaestog stoljeća su bili Francuzi. Za njihove trgovce Dubrovnik je bio jedno od glavnih tranzitnih mjesta na putu za Tursku. Tijekom idućih stoljeća između ove dvije države postoje razvijene trgovačke i političke veze. Francuski kralj Karlo VIII. 1497. dopušta Dubrovčanima slobodnu trgovinu po svim francuskim zemljama.

Početkom šesnaestog stoljeća nastaje spor između Francuske i Dubrovačke Republike koji se ticao mjesta konzula u Aleksandriji, koja je bila najvažnija luka za trgovinu s Istokom. Francuzi su imali svoj konzulat u Aleksandriji još od 1507. Od tada im je dodijeljeno pravo da njihov konzul može zastupati sve kršćanske zemlje koje do tada nisu uspjele dogovoriti pravo držanja svojega konzularnoga predstavnika u toj luci. Povećanje trgovačkih poslova s Aleksandrijom će natjerati Dubrovčane na pregovore oko dobivanja suglasnosti u svezi s držanjem dubrovačkog konzula, što će im u konačnici i uspjeti 1515. Od tada francuski konzuli nikako nisu prihvaćali dubrovačke te su se stalno vodili nekakvi sporovi.¹⁷¹

Od početka šesnaestog stoljeća Francuska stalno ima svoj konzulat i konzularnog predstavnika u Dubrovniku. Njihovi međusobni odnosi još više jačaju kad na francusko prijestolje 1774. dolazi Luj XVI. U to vrijeme se u Parizu nalazi i dubrovački znanstvenik Ruđer Bošković, uz čiju pomoć je 1776. sklopljen trgovački ugovor između Dubrovnika i Francuske kojim su se njihovi odnosi izmijenili na bolje.¹⁷²

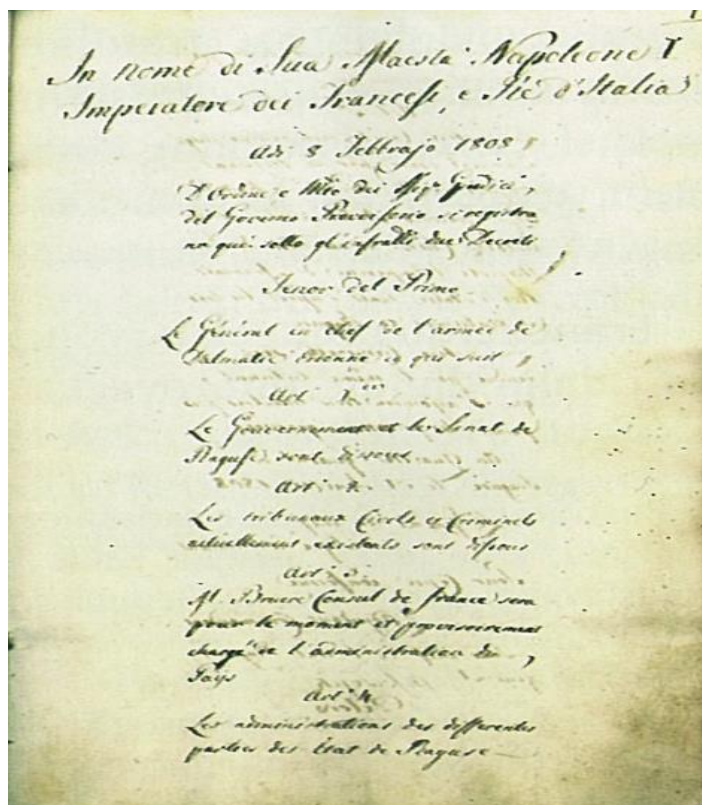
Za vrijeme Francuske revolucije Republika se držala svoje neutralnosti. No, jačanje Napoleona, prvenstveno nakon ukinuća Mletačke Republike, dovelo je u podređen položaj Dubrovnik. Plaćanje tributa Francuskoj 1798., uz prijetnje

¹⁷⁰ Berković, str. 77.

¹⁷¹ Varezić, N. (2018.). 'Dubrovačka Republika i Levant u 16. stoljeću: aleksandrijski spor', *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, (11), str. 91.-110.

¹⁷² Foretić, *Drugi dio*, str. 273.

bombardiranjem grada, vodilo je k uspostavi francuske vlasti u Dubrovniku, što se na kraju i dogodilo kad je 31. siječnja 1808. Dubrovačka Republika i službeno prestala postojati.

Slika 7: Marmontov ukaz¹⁷³

5. DUBROVAČKA DIPLOMACIJA

Dubrovnik je savršen primjer pomorskoga grada čija se dugovječnost temeljila na uspješnoj diplomaciji koja je bila glavni čimbenik njegovog ekonomskog uzleta.

Zbog mnogobrojnih ratova po Europi, a zatim i zbog borbe za opstanak tržišta kapitala te trgovačke konkurencije, Venecija je već u trinaestom stoljeću napisala zakone i propise kojima je predstavljala svoju državu u inozemstvu. Tako se Italija smatra začetnicom suvremene diplomacije.¹⁷⁴

¹⁷³ Berković, str. 24.

¹⁷⁴ Foretić, Miljenko, str. 170.

Dubrovačka Republika je s razvojem svojih konzulata počela već u drugoj polovini trinaestog stoljeća. Ubrzo nakon toga imala je razrađen propis kojim se potvrđuje da je Dubrovnik već rano imao vlastitu diplomatsku službu u inozemstvu. Konzuli su bili državni službenici koji su u inozemstvu obavljali poslove kojima su zastupali interese svoje države. Dvije države su potpisivale ugovor kojim bi se odredila nadležnost poslova, povlastice i položaj konzula i njegova osoblja, sloboda komunikacije s članovima matične vlade i države itd.¹⁷⁵ U Dubrovniku su jako dugo vremena postojali samo izvanredni diplomatski predstavnici, tj. izvanredni poklisari. Njih je Republika upućivala po potrebi i na određeno vrijeme. Tek krajem sedamnaestog stoljeća određuju se prvi stalni diplomatski predstavnici, što su mnoge države, prvenstveno Venecija, imale od petnaestog stoljeća.

Konzularna služba je, kao i mnoge druge dubrovačke institucije, bila poznata po svojoj prilagodljivosti. Osnovna svrha njezinog osnivanja bila je služiti kao produžetak središnje vlasti. Njezini članovi su radili kao suci u nekim pitanjima, bilježnici za izdavanje i registriranje isprava, obavješćivali su vladu što joj tko duguje od pomorskih davanja, bili su špijuni jer su prosljeđivali informacije o političkim događajima itd.¹⁷⁶ Na mjestu konzula najčešće su bili Dubrovčani, od kojih su neki ostajali na dužnosti mnogo godina, da bi na kraju svoje mjesto prepustili drugim članovima svoje obitelji.

Za jačanje dubrovačke diplomacije i širenje konzulata vrlo su važne privilegije koje je Dubrovnik dobio od španjolskih vladara u petnaestom stoljeću. Već sredinom šesnaestog stoljeća Dubrovačka Republika ima pedeset konzulata. Trgovina i pomorska djelatnost u tom vremenu su doživjele svoj najveći domet te su imali značajnu ulogu u razvoju dubrovačke diplomacije i konzularne službe. Dubrovački konzuli su imali zadatak štiti dubrovačku trgovinu i trgovačke veze. Osim toga, štitali su interese dubrovačkih trgovaca pred stranim vlastima i pomagali kapetanima dubrovačkih brodova te posjećivali velike sajmove radi zaštite trgovaca i njihovih interesa.

S obzirom da je dubrovačka trgovina sve više jačala, tako se i povećavao broj otvorenih konzulata. Stoga je Republika u osamnaestom stoljeću imala

¹⁷⁵ Na istome mjestu.

¹⁷⁶ Harris, str. 166.

osamdeset i pet konzulata, pretežito u Italiji, Španjolskoj, na Levantu i u sjevernoj Africi.¹⁷⁷

Tijekom osamnaestog stoljeća Senat je birao konzule većinom glasova na natječaju koji je odredilo Malo vijeće. Osim općih poslova, konzuli su morali obavješćivati dubrovačku vladu o političkim prilikama i novostima te o financijskom stanju zemlje, kretanju vojske, političkim događajima u svijetu, namjerama i planovima pojedinih država i drugim važnim pitanjima.¹⁷⁸

6. ZAKLJUČAK

Dubrovačka Republika je bila mala država na istočnojadranskoj obali. Iako teritorijalno i po broju stanovnika takva, uspjela se održati na međunarodnoj političkoj sceni više od četiri i pol stoljeća. Budući da je jako dugo graničila s velikim silama ondašnjeg vremena, posebice se to odnosi na Mletačku Republiku i Osmansko Carstvo, veliko umijeće je bilo očuvati svoj suverenitet i slobodu. Uspješno čuvanje svoje slobode i državnosti Republike najviše se očituje u uspješnoj diplomaciji i neutralnosti tijekom međusobnih sukoba velikih sila. To se odnosi prvenstveno na sukobe zapadnih, katoličkih zemalja protiv Osmanskog Carstva. Budući da su prihvatili osmansko vrhovništvo, Dubrovčanima je bilo omogućeno slobodno kretanje i trgovinske aktivnosti po svim turskim zemljama. Takav položaj Dubrovčani su imali zahvaljujući danku koji su plaćali sultanu. S druge strane, Republika kao izrazito katolička država koja je odana Svetoj Stolici uvijek je imala potporu rimskih papa te Španjolske koja se tijekom petnaestog i šesnaestog stoljeća smatrala kao jedina sila koja se može suprotstaviti osmanskome širenju na europski teritorij. Zaštita Španjolske i Svete Stolice Republici je značila gotovo jednako kao i zaštita Osmanskog Carstva. Uz njihovu potporu, Republici su pružene velike mogućnosti kad je u pitanju trgovina na Sredozemlju, a kasnije i na Atlantiku. Njihova zaštita se očitovala u suzbijanju mletačkih pretenzija na teritorij Republike. To se najviše odnosi na mletačke pokušaje uvlačenja Republike u sukobe s Osmanskim Carstvom. U takvim situacijama, Sveta Stolica i Španjolska prihvaćale su dubrovačke argumente o neulasku u sukobe s Osmanlijama i poštivanje njihove neutralnosti. Republika je za

¹⁷⁷ Foretić, Miljenko, str. 171.

¹⁷⁸ Isto, str. 172.

zapadne sile bila bitna zbog prikupljanja jako važnih informacija koje su bile izrazito korisne u kreiranju vanjske politike pojedinih država.

Osim uspješne diplomacije koja se temeljila na dobroj suradnji sa svim državama tadašnje Europe, pronalaženju saveznika, razvitku trgovinskih odnosa i neutralnosti u ratnim sukobima, očuvanju Republike zasigurno je u velikoj mjeri pridonijela svijest i odgovornost njezinih diplomata, podanika te cjelokupnog stanovništva o potrebi očuvanja svoje države. Svi oni su na prvo mjesto stavljali interese države, a tek onda svoje osobne. Upravo je ovakav način razmišljanja bio presudan za očuvanje državnosti u teškim i opasnim vremenima te je na taj način Dubrovačka Republika kroz više stoljeća bila jedina slobodna država u jugoistočnoj Europi.

Vrhunac njezinog gospodarstva, tj. zlatno doba Dubrovačke Republike, veže se uz petnaesto i šesnaesto stoljeće. Tada je Republika glavni trgovinski i politički posrednik između Istoka i Zapada. Veliki gospodarski i ekonomski uzlet Republike prekinut je 1667. kada ju je zadesila prirodna katastrofa, potres. Tada je, naime, došla u pitanje čak i opstojnost dubrovačke države. No, uz silne napore Dubrovčana, Republika se uspjela oporaviti, iako nikad više nije dosegla razinu koju je imala prije potresa. Osim ove prirodne nepogode, Republiku je zahvatila i gospodarska kriza koja je prouzročena skretanjem trgovačkih putova sa Sredozemnog mora na Atlantik.

Iako je dugo vremena uspijevala sačuvati svoju samostalnost, u drugoj polovini osamnaestog stoljeća polako se nazire kraj Dubrovačke Republike. Osmanska i španjolska moć slabi, Mletačka Republika propada, a istovremeno jačaju Austrija i Francuska, koja na kraju i ukida Dubrovačku Republiku početkom devetnaestog stoljeća.

Iako je kroz cijeli period svojega postojanja imala otvorenog neprijatelja u Mletačkoj Republici i nekim drugim zemljama, Dubrovačka Republika je svojom diplomatskom sposobnošću uspjela ostvariti samostalnost i biti bitan čimbenik europske političke scene tadašnjeg vremena. Dubrovačka Republika bila je jedina samostalna i suverena hrvatska država od sredine četrnaestog. do početka devetnaestog stoljeća, čime joj zasigurno pripada posebno mjesto u hrvatskoj povijesti.

7. POPIS LITERATURE

Knjige

Bekić, Darko, *Povijest hrvatske diplomacije*, Školska knjiga, Zagreb, 2016.

Berković, Svjetlan, *Diplomacija Dubrovačke republike. Diplomacija i povijest*, Urban – Media d.o.o., Zagreb – Dubrovnik, 2009.

Foretić, Miljenko, *Dubrovačka Republika i Austrija*, Matica hrvatska, Zagreb 2017.

Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808. Prvi dio – od osnutka do 1526.*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1980.

Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808. Drugi dio – Od 1526. do 1808.*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1980.

Harris, Robin, *Povijest Dubrovnika*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.

Janeković Römer, Zdenka, *Višegradski ugovor temelj Dubrovačke Republike*, Golden marketing, Zagreb, 2003.

Karaman, Antun, *Dubrovnik: povijest, kultura, umjetnost*, Turistička naklada d.o.o., Zagreb, 2000.

Mimica, Bože, *Dalmacija od antike do 1918. godine*, Naklada Vitagraf, Rijeka, 2003.

Miović, Vesna, *Dubrovačka Republika u spisima osmanskih sultana*, Državni arhiv u Dubrovniku, Dubrovnik, 2005.

Mitić, Ilija, *Dubrovačka država u međunarodnoj državi (od 1358. do 1815.)*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 2004.

Stulli, Bernard, *Studije iz povijesti Dubrovnika*, Konzor, Zagreb, 2001.

Travirka, Antun, *Dubrovnik - povijest, kultura, umjetnička baština*, Forum, Zadar, 1998.

Članci

Balija, Petrica. "Sve se razgrabi ko je bolje mogo: krađe iz ruševina nakon dubrovačkog potresa iz 1667. godine." *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, vol. , br. 53/1, 2015., str. 149.-193.

Berković, Svjetlan, "Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine)", *Politička misao*, vol. 46, br. 4, 2009., str. 203.-220.

Cvjetković, Božo. "Dubrovnik i Svete Lige." *Narodna starina*, vol. 2, br. 2, 1922., str. 125.-145.

Gamulin, Bruna. "Dubrovačka Republika: Međunarodni subjektivitet i diplomatski i konzularni odnosi." *Pravnik*, vol. 49, br. 99, 2016., str. 57.-76.

Kaulić, Paula, "Širenje Dubrovačke Republike na prostor Konavala", *Rostra*, vol. 4., br. 4., 2011., str. 27.-38.

Kunčević, L. 'Dubrovačka slika Venecije i venecijanska slika Dubrovnika u ranom novom vijeku', *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, vol. 50., 2012., str. 9.-37.

Mehmedović, Ilvana. "Državno uređenje Dubrovačke Republike." *Rostra*, vol. 6., br. 6., 2014., str. 80.-95.

Šafer, Toni. "Represivna država: primjer Dubrovačke Republike u vrijeme humanizma i renesanse." *Essehist*, vol. 8, br. 8, 2016., str. 35.-46.

Šišak, Marinko, "Dubrovački republikanizam i njegovi ideolozi", *Politička misao*, vol. 46, br. 4, 2009, str. 183.-202.

Varezić, N. 'Dubrovačka republika i levant u 16. stoljeću: aleksandrijski spor', *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, sv. 11., 2018., str. 91.-110.

Vekarić, Nenad. "Lastovski pobunjenici 1602. godine." *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, vol. , br. 43, 2005., str. 43.-73.

Vujić, Perica. "Dubrovačko (ne)prihvatanje stranaca." *Rostra*, vol. 3., br. 3., 2010., str. 19.-38.

8. SAŽETAK

Ovaj diplomski rad proučava povijest Dubrovačke Republike s naglaskom na novi vijek. Prvi, kraći dio, govori o razdoblju Dubrovnika pod vlašću Bizanta, Mletačke Republike te Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva. U drugom, središnjem dijelu, opisuje se razdoblje Republike pod vlašću Habsburške Monarhije te nakon toga Francuske. Bavi se sukobima Osmanskog Carstva sa zapadnim, kršćanskim silama te ulogom i političkim djelovanjem Dubrovačke Republike u vrijeme tih sukoba. Opisan je veliki potres iz 1667., kao i sukob s Rusijom u drugoj polovini osamnaestog stoljeća. Na kraju ovog dijela govori se o posljednjim godinama Dubrovačke Republike te njezinom ukidanju 1808. Posebno poglavlje dubrovačke novovjekovne povijesti bavi se njezinom vanjskom politikom te odnosima s Mletačkom Republikom, Osmanskim Carstvom, Austrijom, Španjolskom, Svetom Stolicom te Francuskom. Jedan dio ovog rada posvećen je dubrovačkoj diplomaciji. Na samom kraju naglašena je važnost Dubrovačke Republike.

9. ABSTRACT

This master's thesis examines the history of the Dubrovnik Republic with an emphasis on the history of the new century. The first, shorter part, deals with the period of Dubrovnik under the rule of the Byzantine Empire, the Venetian Republic and the Croatian-Hungarian Kingdom. The second, central part describes the period of the Republic under the rule of the Habsburg Monarchy and subsequently France. It deals with the conflicts of the Ottoman Empire with the Western Christian powers and the role and political activity of the Dubrovnik Republic during these conflicts. The great earthquake of 1667 is described as well as the conflict with Russia in the second half of the 18th century. The end of this part discusses the final years of the Dubrovnik Republic and its abolition in 1808. A special chapter of Dubrovnik's modern history deals with its foreign policy and relations with the Venetian Republic, the Ottoman Empire, Austria, Spain, the Holy See and France. One part of this paper is devoted to Dubrovnik's diplomacy. At the very end, the importance of the Dubrovnik Republic is emphasized.

Prevela: Dragana Jurić, mag. educ. philol. angl. et mag. educ. philol. germ.